

trpin

4

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

Nas rood

1934-1935

LETO VI.

REŠITEV UGANK IZ 3. ŠTEV. „NAŠEGA RODA“:

Križanka »Spomenik«. V o d o r a v n o: 1. Eva, 3. Drina, 5. pratika, 7. lan, 8. Oto, 10. av, 13. as, 14. kokot, 16. kobilar, 17. kra, 19. Jan, 20. Ela, 21. ko, 22. tu, 24. Bolgarija, 27. Alt, 28. Oplenac, 31. lekar, 33. B. S. K., 35. Dr., 37. up, 38. pamet, 40. Metod, 43. ar, 44. Ida, 46. na, 47. svirač, 50. mleko, 52. Marsej, 56. ven, 57. priroda 58. ena.

N a v p i č n o: 1. Era, 2. Ani, 3. drn, 4. ako, 5. pav, 6. ata, 7. las, 9. osa, 11. dob, 12. dol, 14. ko, 15. ta, 17. kje, 18. Ana, 21. kolo, 22. ti, 23. ujec, 24. bo, 25. galeb, 26. ar, 29. pl., 30. ar, 32. oder, 34. spev, 36. rt (4), 37. um, 38. par, 39. ara, 41. ona, 42. dar, 44. ili, 45. ako, 47. Sv., 48. ve, 49. in, 51. od, 53. se, 54. ena, 55. ja.

Po sredi navzdol: Viteški kralj Aleksander.

Izmed rešilcev so bili izžrebani:

1. Anica Dobnik, učenka V. razr. Ijudske šole v Puščavi, pošta Fala; prejela blago za obleko.
2. Ponikvar Stanko, Ljubljana, Delavska zbornica; prejel nalivno pero.
3. Balantič Dušan, učenec 3. razr. v Križah — Retnje št. 3, pošta Križe pri Tržiču; prejel mladinsko knjigo.

*Za izžrebane tri rešilce magičnih kvadratov
in mozaika se razpisujejo nove nagrade*

Naslovno stran narisal Janez Trpin

»Naš rod« izhaja v Ljubljani osemkrat med šolskim letom in ga prejemaajo naročniki »Mladinske matice«, ki plačajo letno naročnino za list in publikacije »Mladinske matice« Din 22'50, v 9 mesečnih obrokih po Din 2'50.

List izdaja »Jugosl. učiteljsko udruženje« — sekcija za Dravsko banovino v Ljubljani, zanjo odgovarja Ivan Dimnik.

Glavni in odgovorni urednik Josip Ribičič.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani, zanjo odgovarja Francè Štrukelj.

Vlado Klemenčič:

Ótrok slovenski

*Tak si, ko drugi otroci, ótrok naš.
Smeješ se, kadar si zdrav in kadar si sit.
Reven si, kadar ti Beda reže kruh.
Zgodaj te kuje življenja Kovač.*

*Vendar drugačen si, kakor otroci drugod.
Rasteš iz zemlje, ki daje ti to, kar ima:
Košček sveta, lep, kakor božji smehlaj,
venec ljubezni, nanizane v kaplje krvi
naših pradedov, ki so trpeli zaté —
oj, kako bridke koralde so to!
Véruješ v kralja Matjaža pod goró,
v kralja Matjaža, ki ni še obiskal vseh.*

*V tvoji je dušici našega sonca žar,
naših poljan in gozdov in potokov odsev,
tebe prešinja kmetskih vriskov odmev,
tebe pretresa fáabriških kladiv udar.*

*Ves si prirasel na naše srce:
naše veselje in naša bol
váte preliva se iz nas,
kakor v posodi, v tebi leži
naše življenje prihodnjih dni.
Ótrok slovenski, romaj na svetle poti!*

Stana Vinšek:

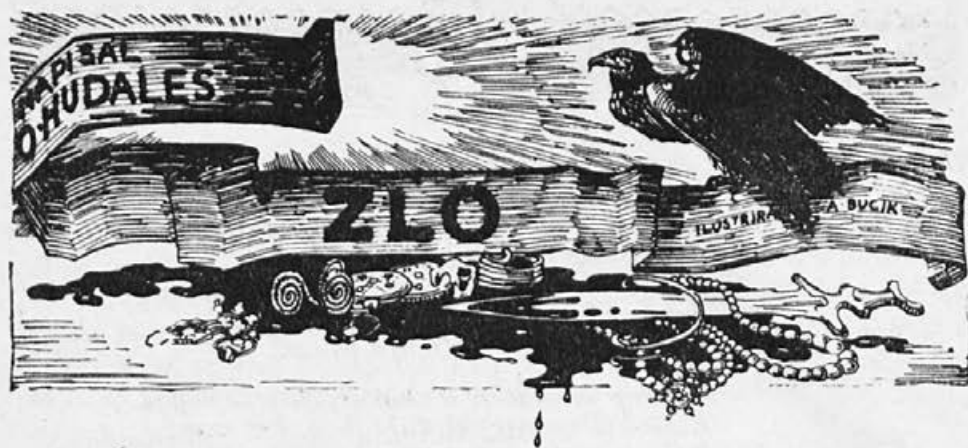
Čuvajmo Jugoslavijo!

*Nebo žari in zlato sonce sije,
a v naših dušah vlada jad in mrak;
počasen in otožen je korak,
ne čuješ smeha več, ne melodije.*

*Ob žalosti marsejske tragedije
— ki ždi nad nami kot preteč oblak —
o, ne pozabimo, da je primoran vsak
skrbeti, da s krvi prelite vzklije*

*bodočnost lepša naše očetnjave —
da vé naš kralj, ko gleda nas z višave:
»Zaman krvi mu nisem žrtvoval.*

*Moj narod, ki ga ljubil sem globoko,
izpolnjeval bo mojo oporoko,
da mirno bom v domači zemlji spal.«*

KUPČIJA

Nova zima je trkala na duri. Turan je s pomočjo bratov zgradil kovačnico in pridno delal v njej. Izdeloval je orožje, orodje in železno posodo. Daleč naokrog so se razlegali udarci kladiv in žvenk razgrete kovine. Divjačina je plašno bežala iz vse bližnje okolice. Gorci, ki so prebivali visoko v gorah, so začudeno gledali v dolino, kjer je noč in dan gorel velik ogenj. Slednjič so prišli do prepričanja, da na tem kraju prebivajo hudobni duhovi in čuden strah jim je zlezel v kosti, saj jih je ta ogenj vedno opazoval, kakor veliko, zločesto oko.

Ko se je Turanu slednjič posrečilo izdelati še kovinasto žago in sveder, je začutil, da je s tem najbrž že konec njegovega umskega ustvarjenja. Zato je tem češče razmišljal o tem, kako bi navezal stike s soslednjimi rodovi in osnoval zamenjavo blaga, da bi njegov rod ne bil več odvisen od lova in nabiranja sadov.

Tisto leto je bila jesen pusta, deževna in meglena. Tla so se razmočila, da so se noge do gležnjev udirale v lepljivo blato. Toda to neugodno vreme Turovcev ni motilo, da se ne bi lotili postavljanja novih stavb za družino v bližini plavžev. Zgradili so več nizkih, a prostornih, deloma lesenih, deloma zidanih poslopij. Z železnim orodjem jim je delo šlo kaj hitro izpod rok. V kratkem času so se ga tako privadili, da se jim je sploh čudno zdelo, kako so še preteklo leto mogli delati z okornimi kamenitimi sekirami, motikami, lesenimi drogovi in koščeni lopatami. Iz dneva v noč se je razlegala zvonka pesem kovine iz kovačnice, gozda in nastajajočih novih domov. Še pred nastopom zime je moralo biti vse gotovo.

Sredi dela so jih nekega dne zmotili trije tujci. Previdno so stopili na gozdni rob in se počasi, skoraj boječe bližali. Pogled na nenavadne naprave in delavce ter še bolj nenavadno orodje, jih je presunil. Radovedno so ogledovali plavž, kopo, kovačnico in nove stavbe. Nad vsem tem nepoznanim so bili tako iznenadeni, da še med seboj niso ničesar spregovorili. V kovačnici je eden izmed njih dvignil novo sekiro, ki je ležala v kotu in potegnil z dlanko preko ostrine. V hipu je bila koža prerezana in debele kaplje krvi so curljale na črna tla. Prestrašen je izpustil možakar sekiro iz rok, da je glasno zažvenketala.

Prizor je zbudil pri Turovcih glasen krohot.

»To je vse kaj drugega, ko vaše kamenje, kaj?« so vpili na trojico.

Ranjenec je osramočen stisnil okrvavljeno pest in vprašal: »Kdo ste?«

»Turovci. In vi?«

»Sapovci.«

Nastal je trenutek mučnega molka. Saj sta se spoznala dva rodova, med katerima je potegnila smrt njihovih poglavarjev nepremostljiv prepad. Že so se mislili Sapovci brez besed odstraniti, ko je stopil najstarejši k njim in jih ustavil: »Počakajte, nekaj bi vam rad povedal. Vaš oče je nekoč razložil našemu očetu, kaj in koliko je njegovega. Takrat mi tega še nismo popolnoma razumeli. Danes razumemo. Zato vam povem, da je naše vse, kar je na tej strani ognjenika. Vedite, da si bomo znali to, kar je naše ravno tako braniti, kakor vi. Morda celo boljše. Videli ste, da so naše sekire ostrejše ko vaše.

Sapovci so grozeče stisnili okorna kopja. Tedaj je priskočil Turan, držeč v rokah bleščečo, novo sekiro.

»Stojte!« je zaklical. »Mir naj bo sedaj med nami. Ostanite vi Sapovci na svojem, mi bomo na svojem. Kot sosedje lahko živimo v miru in se v miru obiskujemo. Vzemite to sekiro kot spomin na vaš obisk.«

Začudeni nad nenadnim preobratom, so Sapovci vzeli sekiro, a rekli so:

»Ne, ničesar ne vzamemo zastoj od vas, kajti lahko se pobahamo, da imamo mnogo tega, česar vi nimate.«

Čeprav so Turana te besede ujezile, je vendar mirno spregovoril:

»Meni je tudi tako prav. Pa dobro. Ko pridete zopet, prinesite s seboj suhega mesa, kožo in sadežev, pripeljite molzne krave. Mi vam pa damo sekir, sulic, žag in kladiv. Pridite, še preden zapade sneg.«

Sapovci so se začudeno spogledali. Da se to lahko zgodi, so rekli. Osupnila jih je mirnost očrnelih Turovcev in možnost ugodne kupčije. Kratko so se poslovili in odšli svojo pot.

»Mesto pretepa in sovraštva,« je rekel Turan po njih odhodu, »imamo sedaj kupčijo. In ponižani so tudi dovolj. Sedaj so videli, da naše železo marsikaj njihovega odtehta. Prihodnjic bodo prišli pokorni kakor psi. Popolnoma smo jih dobili v svojo oblast. Železnega orodja in orožja se bodo tako navadili, da ne bodo mogli izhajati brez njega. Takrat jim bomo mi ukazovali.«

Turanu so se zlovešče zabliskale oči.

»Kaj pa«, je pripomnil eden izmed bratov, »če bodo sami pričeli topiti rudo?«

Turan ga je jezno pogledal.

»Če jim ti poveš, kako se to dela, potem seveda. Ali pa morda misliš, da je kateri toliko pameten ko jaz, da bi vse to iznašel? Boljše bo, če ohraniš svojo modrost zase.«

»Nikar se tudi ti Turan preveč ne domišljuj,« je siknil brat. »Brez naših rok bi ne bilo železa. Vsa tvoja modrost bi bila kakor pena na vodi. In še to. Ne misli, da smo garali samo za tvojo slavo. Če misliš še v prihodnje tako postopati, ti lahko že v naprej povem, da se ne dotaknem nobenega dela več. Dobi si druge, ki bodo tako delali, kakor smo mi in se povrh vsega pustili še zmerjati.«

V Turanu je vrela jeza vedno bolj. Pred očmi mu je zaplesala rdečkasta megla, kakor takrat, ko se je srečal s Sapom. Divje se je vrgel na brata in ga začel obdelovati s pestmi. Toda ostali so ju kmalu razdvojili; vendar so se vsi obrnili z jeznimi besedami proti Turanu. Ko se je zopet streznil in uvidel onemoglost svoje jeze, je tiho odšel. Tisti dan niso nič več delali.

Turan je bil že prejšnje dni opazil, da so bili bratje pri delu večkrat nevoljni. Sedaj je ta nevolja prišla do izraza in je temu bil sam kriv. Kljub temu, da je jeza grizla v njem, se je s silo pomiril in trezno razmišljal. Uvidel je, da raste delo v ogromnost in da bo še rastle. Tudi če bodo ženske pomagale, mu ne bodo kos. Sosednji rodovi bodo izvedeli za njih proizvode in vedno več jih bo prihajalo zamenjavat različna živila za orodje in orožje. Da bi trgovino opustili, ne kaže. Turan je vedel, da raste z bogastvom blagostanje, moč in vpliv. Toda kako rešiti to uganko?

Brez uspeha jo je reševal vso noč. Naslednji dan pa za to ni bilo več časa. Družine so prišle s starih bivališč, da se vselijo v nove. Bilo je mnogo vrišča, prepiranja in dela, preden so se razvrstili po stavbah z vso ropotijo vred, katero so ženske in otroci prinesli s seboj. Bratje so znova delali, kakor bi včerajšnjega prepira sploh ne bilo. Turan je z zadovoljstvom opazoval, kako so se izogibali njegovim ostrim pogledom in brez besed ubogali njegovim navodilom. A vendar je Turan vedel, da bo treba najti drugo orodje, ki bo ubogalo brez vsakega odpora.

Vse je zopet prišlo v pravi tir, ko so nekega dne prišli Sapovci, prinesli velike zaloge posušenega mesa, kož, sadežev in prignali nekaj molznih krav ter celo nekaj ukročenih veprov. Med naselbino in plavži se je razvil pravcati sejem. Med mukanje krav se je mešal pasji lajež, vreščanje otrok, prerekanje kupčevalcev in glasno žensko vzklikanje. Sapovci so namreč prinesli s seboj posebno lepe tkanine, ki jih ženske iz Turovega rodu še niso znale tako dovršeno izgotavljati. Tem tkaninam je veljalo njih glasno čudenje. Ves dopoldan se vrvež ni polegel. Kljub temu, da so Sapovci imeli mnogo blaga, so vsega iztržili. Turovci so ostali celo nekaj dolžni, ker niso imeli toliko izdelkov na razpolago. Pri gradnji novih hiš jim ni ostalo nič časa za topljenje železa. Obljubili pa so svoj dolg poravnati takoj spomladi.

Ta dan je bil za Turana in njegove brate dan radosti in zmagošlavja. Dolgoletni sen je bil uresničen. Z velikimi napori je bil slednjič prebit led. Zavedali so se, da jim odslej ne bo treba več stradati, zmrzovati, se plaziti za divjačino in nabirati sadov. Mirno se bodo lahko posvetili svojemu poklicu, sosedje jim bodo hodili ponujat živež in obleko za njihove železne izdelke. In ko bi še delal kdo mesto njih, bi bili na višku blagostanja.

»Morda bi se pa dalo to kako izvesti,« je šinilo Turanu skozi glavo.

Ta misel ga je opijanila. Dal je napraviti bogato pojedino na čast Sapovcev. I Sapovci i Turovci so se pri njih bučno zabavali pozno v noč.

Turan je bil v skrbeh.

Kakor tisti večer, ko je razmišljal o mehu, je tudi ta dan sedel ob ognju, podpiral glavo in nepremično zrl v plamen. Kakšna razočaranja mu bo prinesla pomlad? Dolg, ki ga je rod naredil pri Sapovcih, ga je tlačil in moril. Že takrat je vedel, da se dolžiti ne kaže. Vendar ni hotel bratov dražiti z ugovori; gotovo bi jih razjezil, če bi jim branil kupovati reči, ki so jih Sapovci prinesli s seboj. Povsem verjetno je bilo, da se bodo prihodnje leto Sapovcem pridružili v kupčiji še ostali sosednji rodovi in kako naj potem Turov rod sam zmaguje vse delo? Ko bi se z ženskami dalo pomagati! Za vsako delo so se do sedaj dale uporabiti, toda kopanja rude v nizkem in temnem rovu s težkimi krampi v rokah bi gotovo ne zmogle. Kar je bilo otrok, so bili še vsi prešibki dečki, stari komaj štirinajst zim. S takimi se ni dalo mnogo opraviti. Vse te moči bi se mogle uporabiti edino še pri postavljenju drugega in tretjega plavža ter pri kuhanju oglja. V rudnik sodijo samo možje.

Bolj, ko se je potapljal v te misli, bolj je bil razburjen. Vstal je in nemirno stopal po izbi. Skoraj bi bil preslišal glasne udarce na težka, lesena vrata, ki so vodila na plano.

»Kdo je?« Stopil je k vratom in prisluhnil. Ni bila navada, da bi kdo tako pozno prihajal k njemu.

»Odpri, Turan«, je zaslišal glas enega izmed bratov. »Neki tujec je prišel in hoče govoriti s teboj.«

Odmaknil je težki zapah in v sobo sta vstopila brat in tujec. Obema je visel na brkah in bradah debel srež. Val mraza je planil v sobo. Zunaj pa je snežilo v gostih, kakor pesek drobnih kosmih. Tujčeva nasedena in tršata postava je bila vsa zavita v toplo kožuhovino. Iz nje je gledal samo ploščati obraz, kj je moral v vsakomur vzbuditi občutek groze in strahu. Na mestu desnega očesa je zevala rdečkasta jama, preko vsega levega lica so režale tri globoke brazgotine. Del spodnje ustnice je bil odtrgan, da se je videl kos dlesni in dvoje, kakor sneg belih zob se je blesketalo skozi odprtino. Ko je tujec nekoliko privzdignil kosmato kučmo, je Turan zapazil, da mu je tudi desni uhelj nečloveško zveržen. Najbrž je mož dobil te rane v precej neenakem boju. O tem pa ga Turan ni izpraševal, saj je vedel, da more take rane prizadejati samo jamski medved.

»Bogovi naj bodo s teboj!« je pozdravil pozni gost in slišati je bilo, da mu povečena ustnica dela pri govorjenju nekoliko težav.

»In s tabo!« je odzdravil Turan. »Kaj te je privedlo tako pozno k nam? Kdo si?«

»Ime mi je Vidar,« je rekel tujec in počenil k ognju, »iz rodu Gorcev. Prebivamo v hribovju, kjer živimo v podzemeljskih jamah. Divjačina nam je edina hrana. A sedaj pozimi se je divjad umaknila v doline in le redko kdaj dobimo kaj za pod zob. Zadnji čas smo že nekaj dni stradali. Bilo je od dne do dne hujše, ker sta nas mučila še mraz in bolezen. Zato sem se odločil in šel v dolino pogledat, kako bi bilo z lovom. Mnogo sledi sem videl. Uprav nehote sem našel šapovsko nasebino. Tam so z vsem preskrbljeni, a vi imate lepša in toplejša bivališča.«

Vidar je vzdihnil in se ozrl po sobi. Nekaj trenutkov je bilo vse tiho, le prasketanje ognja je prijetno motilo ta mir. Tujec si je z rokavom obrisal otajane brke in nadaljeval:

»Šapovci so mi kazali reči, ki so jih pri vas izmenjali za živč. Res, mojstri ste. S takim orožjem je lov igrača. Pri odhodu so mi dali nekaj svežega, zmrznjenega mesa. V zameno sem jim dal nekaj bleščečega kamenja, s katerim se pri nas v hribih igrajo otroci in lišpajo ženske. Nosil sem ga slučajno s seboj. Nato so mi priporočili, naj se napotim k vam, kjer bi mogoče iztržil kako sulico ali sekiro. Zdaj veš, čemu sem vas obiskal.«

Turan je pazljivo poslušal Vidarjevo pripovedovanje. Med tem mu je nenadoma prišla misel, ki se je ni mogel več iznebiti. Komaj je čakal, da tujec konča. Zato ga je takoj hlastno vprašal: »Zakaj pa se ne preselite v dolino, če v gorah ne morete živeti. Glej, kako dobro je nam tu.«

»Vidim,« je mrko in z nekako zavistjo odvrnil Vidar. »A mi smo se že navadili svojih bornih domov. Odkar pomnim, je živel naš rod v teh hribih. Težko bi se odločili.«

»Ah, neumnosti!« Turan je nevoljno zamahnil z roko. »Saj smo tudi mi nekoč prebivali v takih bivališčih, kakor vi sedaj. Pa smo se vendar le odločili za boljša.«

»Vam je lahko,« je odvrnil Vidar. »Vse imate pri rokah. Znana vam je tajnost kovinskega orodja; s čim naj si pa mi pomagamo? Z golimi pestmi in kamenjem? Kako naj si orodje kupimo od vas, če nimamo ničesar razen golega življenja. No, da, kako malenkost bi že lahko zamenjali za kože. Toda Šapovci so mi pravili, da so morali dati krave in tkanine za vse ono, kar so pri vas iztržili. Kje naj mi vse to vzamemo?«

»Ha, Sapovci!« se je suho zasmel Turanov brat, ki je ves čas molče motril tujca. »Ali mislijo, da moremo kaj darovati? Veš, preveč dela, trpljenja ter znoja je v teh sekirah, kladivih, žagah in vsem ostalem orodju. Ne, darovati res ne moremo ničesar.«

»Tako je!« je pritrdil Turan. »Vendar bi vam mi lahko pomagali. Poslušaj! Na spomlad nameravamo zgraditi dve novi peči za topljenje rude. Prihodnje leto bomo imeli mnogo več dela. Gotovo bodo prišli še drugi rodovi zamenjavat blago. Mi bi sicer lahko delali samo za nas, toda nočemo. S svojim orodjem bi vsem radi pomagali. Seveda za primerno odškodnino. Vsega tega ogromnega dela pa ne zmoremo sami. Zato ti predlagam sledeče: Preseli se z vsem rodom k nam. Postavimo vam hišo, dali bomo hrano in obleko, vi pa nam pomagajte delati. Kaj praviš k temu?«

Vidar je osupnil. Predlog je bil lep in zapeljiv, da se mu je zdel uprav neverjeten. Šinil je pokoncu in vprašal s pretrganim glasom: »Ali — ali — v resnici tako misliš?«

»Nič drugače,« je pritrdil Turan. »Samo če je tebi prav.«

»Seveda!« je vzkliknil Vidar. »Tudi ostali najbrž ne bodo nasprotovali. A saj poznaš navade. Vprašati jih vendar moram. To pa ti lahko obljubim, da te o naši odločbi pridemo obvestiti, preden bo sonce tretjič zašlo.«

»Koliko vas je vseh?« se je zopet vmešal Turanov brat v pogovor.

»Dela zmognih mož nas je toliko,« je odvrnil Vidar in iztegnil vseh deset prstov. »Žensk in otrok pa še enkrat toliko.«

»To ni mnogo,« je pripomnil Turan, »a nam bi vseeno bilo pomagano.«

Veseli je bil uspeha, saj je vedel, da bo Vidar pregovoril svoje ljudi. Na mah je bil rešen vseh skrbi in prepričan je bil, da so sami bogovi poslali tega človeka v tej nočni uri k njemu. Pred njim je zasijal cilj vseh ciljev. Turanu ne bo več treba delati. In tudi bratom ne. Gorci bodo delali za nje, njih žene in otroci. Turovci bodo odslej samo ukazovali. Hej, da bi živel oče! Ali bi gledal, kaj je ustvaril njegov Turan.

* * *

Komaj se je otajal sneg, že je pomlad vrgla svojo nežno tenčico preko pokrajine. Jeleni so se podili preko ravnine, medved se je zadovoljno gugal pred votlino in mežikal v sonce, vepri so kruleč brodili po blatu, na reki so kričale vodne ptice. Vseposod je utripalo mlado življenje.

Tudi na Turovini.

Gorci so bili obljubili priti in je bilo za nje treba pripraviti bivališče. Zopet so pele v gozdu žage in sekire. Komaj zdrاملjeno drevje je hreščeč padalo v mehki mah. Od ranega jutra do poznega večera so škropile jveri na vse strani in kup brun se je vidno večal. Turovci so delali z istim ognjem in vztrajnostjo kakor prve dni.

Gorci so res prišli...

Odeti v oguljene živalske kože, mršavi in upadlih lic so privedli s seboj žene in otroke, ki se jim je na obrazih poznalo trpljenje prošle zime. Nosili niso mnogo. Nekaj okornega orodja, živalskih kož in koščeni izdelkov je bilo vse njihovo imetje, ki pri Turovcih ni našlo nikakega zanimanja. Pač pa so takoj postali pozorni na ovratnice in zapestnice, ki so jih nosile njihove ženske. Bile so narejene iz neke mehke, svetlo rumene kovine, v katero so bili vdeleni drobni kamenčki različnih barv. Turan je stopil k eni izmed žensk in ji velel sneti zapestnico. Radovedno jo je ogledoval.

»Odkod imate to?« je naposled vprašal Vidarja.

»V gorah, med skalnimi razpokami je precej te kovine. Vendar samo v majhnih kosih,« je odgovoril Gorec. »Mehka je in se da lepo oblikovati.

Kamenčke pa so nabirali otroci v izsušenih hudourniških strugah. Moški smo se pozimi zabavali z izdelovanjem teh igračk.«

Turanu in njegovim se to ni zdela igračka, ker so vedeli ceniti kovine. Vendar tega mnenja niso glasno povedali. Začutili pa so, kako se jih je polotil čisto svojevrsten pohlep po tej bleščeči kovini. Zapestnica je šla od rok do rok in povsod vzbujala poželenje.

»Praviš, da te kovine ni mnogo?« je zopet vprašal Turan.

»Ni!« je kratko odvrnil Vidar, ki ni mogel razumeti, kako more tega velikega izumitelja zanimati taka malenkost. Njemu se ni porodila ona, še nekoliko negotova slutnja, da bo ta neznatna kovina umorila milijone ljudi. kakor je to rahlo slutil Turan. Njemu, ki je imel že vsega dovolj, je bilo novo odkritje obdano s skrivnostnim čarom. In ravno ta čar je vzbudil v njem in v vsem turovskem rodu tisto strastno poželenje po bleščeči kovini. Posebno Turovke so z zavistjo gledale lesketajoči se nakit žená s planin.

Ves ta dan ni bilo pri delu pravega razpoloženja. Gorci so sicer pridno nosili bruna iz gozda, ker so komaj čakali, da si zgrade hišo. Turovci pa so zamišljeni postopali okrog in nevoljno odgovarjali, če jih je Vidar prosil za svet.

Zato pa so Gorci občutili tem večje ugodje, ko so legli k počitku pod varno streho svoje nove podolgovate koč. Naslednje dni jih delo ni pustilo mirovati ne trenutka. Delati so morali vsi, tudi žene in otroci. Komaj so zavžili borno jed, že so Turovci znova priganjali. Gorci so kmalu zapazili, da med njimi in Turovim rodом ni prave vezi. Več ko je bilo dela, bolj ko je bilo naporno, bolj so se mu Turovci izogibali, ga prepuščali Gorcem in se omejili samo na ukazovanje. Od zore do mraka so lomili kamenje, vlačili drva, žgali apno, ga gasili, vzdigovali težka bremena na počasi rastoča plavža, postavljali kope in kuhali oglje. Turovci so se delu vedno bolj odmikali. Zabavali so se z lovom in hodili v gore iskat bleščečo kovino. Le po dva ali trije so ostali doma, da so nadzorovali delo, ki je hitro napredovalo. Gorcem so od neprestanega napora omahovale roke in krvavela ramena.

»Tako ne gre,« je dejal nekega večera Vidar svojim ljudem, ko so se spravljali k počitku. »Prišli smo k njim, da jim pomagamo pri delu, ne pa, da sami delamo za nje. Vsaj zmenili smo se tako. Jutri jim to povem.«

In jim je res povedal, preden so pričeli z delom. A slabo je naletel.

»Kaj misliš, da vas bomo zastonj redili?« so vpili Turovci.

»Saj tudi ne maramo tega,« je odvrnil Vidar. »Opominjam vas le na to, kar smo se moško zmenili.«

»Ti nimaš ničesar opominjati,« je strupeno siknil Turan. »Tu smo mi gospodarji. Na delo!«

»Nikamor ne gremo, dokler moramo sami delati,« je odločno zaklical Vidar.

Te besede so bile povod, da so Turovci kakor en mož planili na uboge neoborožene Gorce in jih neusmiljeno obdelovali s sulicami in koli. Morda bi jih v svoji divji jezi celo pobili, da se Turan ni pravočasno istreznil.

»Nehajmo!« je zaklical bratom in obenem Gorcem. »Za danes imajo dovolj. Pa drugič zopet, ako bodo hoteli lenariti in iztegovati jezike.«

Gorce je ta nenavadni preokret v občevanju s Turovci tako osupnil, da so brez besed zopet pričeli z delom. Vsem pa je misel, da so odslej brezpravni sužnji, oropani svobode, obsojeni na večno garanje, vcepila do njihovih gospodarjev brezmejno mržnjo in neodoljivo željo po pobeigu. Ta želja je zavedla Vidarjevega sina, da je med delom potihoma smuknil v gozd in zbežal. Kam, sam ni vedel. Le proč, proč iz tega prokletega kraja. Zanj je bilo boljše, da ga raztrga medved; le od človeške roke biti tepen — ne, tega ni mogel prenesti. Toda Turanovemu bistremu očesu to ni ostalo skrito. Poslal je za ubežnikom dva brata in preden je minila dobra ura, sta se vrnila z njim. Toda kakšen je bil!

Pohleven je stopal v njiju sredi, njegove žive oči so bile ugasnile, po vsem telesu so se poznale modrikaste podplute, njegovi, črni, lepi lasje so bili razmršeni in na čelu trdo zlepljeni od strjene krvi. Brez besede je stasiti dečko zopet prijel za delo. Ko ga je oče videl takega, je zarjul od težke duševne bolečine in onemogle jeze. Opazil je očitajoče poglede ostalih Gorcev in pekoč kes se mu je zajedel v prsa: »O, čemu sem se dal preslepiti po lepih besedah? Čemu — —?«

In le ena sama obupna misel mu je grizla po možganih: »Izgubljeni, za vedno smo izgubljeni!«

* * *

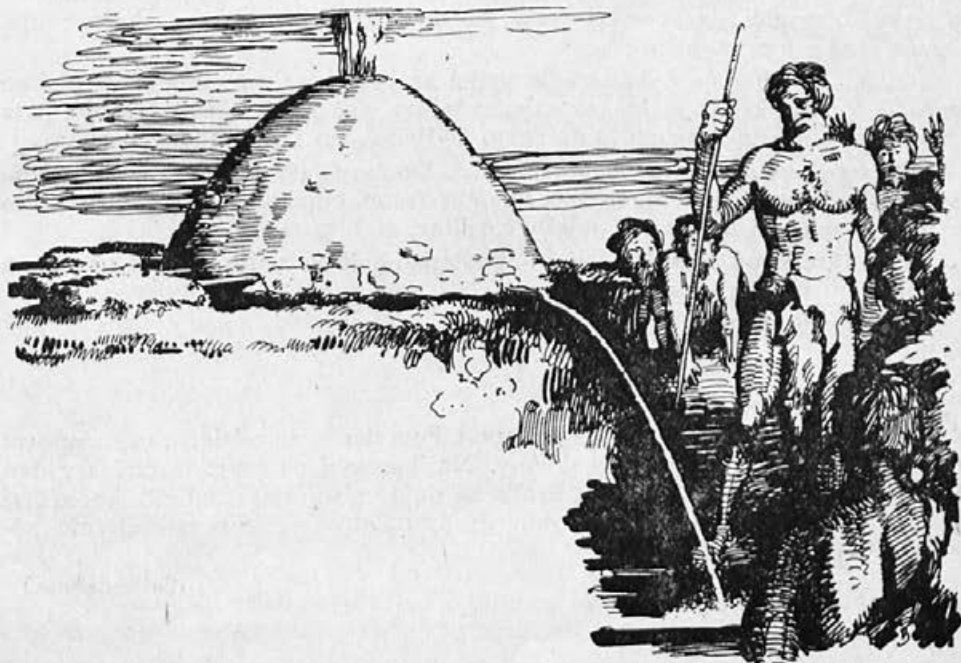
Sredi maja je bilo že poletje s toplimi dnevi, polnimi sonca. Že štirinajst dni ni padla kapljica dežja. V starem plavžu je že v tretje žarela ruda, težke kaplje raztopljene kovine so cepale na dno in se zbirale v ognjeno žarečo tekočino. Sapovci so bili že odplačani. Prišli so takoj, ko so se tla za silo osušila. Privedli so s seboj še svoje sosede in za tem je skoraj vsak teden prišel kdo naročevat kovinsko blago. Daleč na okrog se je raznesla slava turovske umetnosti. Spočetka so se Turovci celo bali, da bi jim morda ne zmanjkalo rude, toda rovi so pokazali, da je ves hrib poln rjavega kamenja. Onega kamenja, katerega so se držale srage znoja in krvi zasužnjenih Gorcev. Več ko je bilo naročil, bolj so morali delati. Popolnoma sicer še niso otopeli in ravno to je bilo slabo. Kadar so se zjutraj podali v rove, vsekdar so s hrepenenjem pogledali tja v hribe, kjer je skalovje kakor zlato žarelo v žarkih vzhajajočega sonca. Da, tam je bilo sonce; ne ono paleče dolinsko sonce, ki izžema človeka in mu pri trdem delu polagoma pije kri, temveč ono, ki greje premrle ude, ki poživlja, ki te sili, da dvigneš hvaležne oči in se mu zahvališ. Tam gori je mraz, so divji prepadi, so drveči hudourniki, je včasih glad, — a svoboda je tam. Na najvišjih vrhah stolujejo bogovi in sladko je biti v njihovi bližini. In tu v dolini?

Dan na dan mahanje s težkimi krampi v nizkem, vlažnem in temnem rovu, le tu pa tam razsvetljenem po kadečih se smolnatih bakljah. Proti poldnevu je bil zrak prenasičen gostega dima in smradu izparevajočih teles. Popoldan je bilo treba vlačiti kamenje k plavžu, ki niso in niso hoteli biti

polni. Posebno ne oba nova, ki sta bila veliko večja od starega. Zvečer je čakalo delo v kovačnici. Pet težkih kladiv je pelo svojo trdozvenečo pesem pozno v noč. Slednjič sta žreli obeh novih plavžev bili polni. A to je dalo le novo delo. Neprestano je bilo treba tlačiti mehove. Niti za trenutek niso stali mirno. Sedaj še za jed ni bilo časa. Gorci so se tolažili s tem, da bo pozimi nekoliko manj dela, a so kmalu uvideli, da ne bo tako. Turovcji so se odločili natopiti toliko rude, da bi v kovačnici vso zimo bilo dovolj posla. Odločevati jim je bilo lahko, saj niso ničesar več delali. Le nadzorovali so Gorce ter malo štedili z udarci in psokami. Sklepali so kupčije in po vsaki kupčiji prirejali bučne pojedine za goste, sebe in svojo družino. Ni jim bilo mar, če je med tem časom njihovim delavcem predla lakota po želodcih, saj so dosegli to, kar so hoteli: živeli so v blagostanju.

Ravno tisti dan, ko bi se pri novih plavžih moral izvršiti prvi liv, so zopet prišli Sapovci. Radi bi imeli nekaj sekir, kladiv, žag in celo množico železnih spon. Rabili so vse za postavljenje novih hiš, hlevov in shramb. Turovcem so za to pripeljali dva para volov, vpreženih v nerodne telege. Voz je bil za Turovce povsem nekaj novega in zato niso mogli skriti svojega začudenja. Seveda se je Sapovcem dobro zdelo. Glasno so se bahali s svojo iznajdbo in jo tudi primerno cenili. Turana je sapovska baharija jezila. Najraje bi Sapovce zavrnil, ker ga je jezilo, da morejo tudi onj kaj iznajti. Toda zavedal se je, kako velikega pomena sta dva voza za prevažanje rude, oglja in izdelkov, zato je jezo požrl. Sklenil pa je Sapovce presenetiti s tem, da jim pokaže, kako se razbeljena ruda pcedi iz plavžev. Gotovo jim bo kar sapa zastala, ko bodo opazovali veličastni prizor.

Po sklenjeni kupčiji jih je povabil k plavžem. Gorci so ravnokar kopali plitev jarek, v katerega naj bi se izteklo železo. Turan se je oborožil z dolgim drogom. Ponosno se je razkoračil pred plavžem, nameril drogovno konico na zadelani izžel, kjer se je v plavžu nabirala taljena kovina in sunil z vso močjo. Ali nesreča je hotela, da se je spotaknil ob železni drog, ki ga je

držal v rokah. V trenutku je vsem zastal dih. Ne le Sapovcem, temveč tudi Turovcem in Gorcem. Zgodilo se je nekaj strašnega.

Isti hip je v neobičajno debelem curku šinila slepeča tekočina iz odprtine. Milijoni isker so prasketaje sikali skozi razžarjeni zrak, iz glavnega curka pa je na vsako stran šinilo nekaj drobnih brizgov. Eden izmed teh je zadel Turana naravnost v obraz. Zacvrčalo je nekoliko in Turanovega obraza ni bilo več. Ena sama, strašno opečena rana je pošastno zažarela v prisotne. Nejasno hropenje, ki se je slišalo kakor grom iz daljave, je prihajalo iz prsi premetavajočega se telesa. Vsi na okrog so stali, kakor od strele zadeti. Čez hip pa so planili bratje k nesrečnežu, ga dvignili in prenesli v najbližjo hišo. Sapovci so molče sledili. Le Gorci so ostali na svojih mestih. morda zato, ker niso čutili sočutja s človekom, ki jih je zapeljal v pogubo, morda zato, ker so bili vajeni, da morajo ostati na svojih mestih, tudi če bi se gore rušile krog njih. Suženjstvo jih je z nevidnimi vezmi prikovalo k delu. Nihče izmed njih ni izpregovoril besede. Vidar je v dnu svojega razboljenega srca bil prepričan, da so se maščevali bogovi za trpljenje njegovega rodu. Globoko je vzdihnil in pogledal proti gorskim vrhovom — — —

V koči pa je umiral Turan. Negibno je ležal na visokem, z mehкими kožami postlanem ležišču. Le trenutno so mu smrtni krči zvilili telo v neznosni bolečini. Na njegovem obrazu ni bilo več onih živih, zapovedujočih oči, ni bilo več drzno upognjenih ustnic, ne lepe, črne brade. Ogromna rana je zijala v praznino. Turan ni videl ničesar več. Ni videl sonca, ki je žarko sijalo preko obrazov, se kopalo v sočnih travah in pronicalo skozi okna. Le slišal je še. Drobnó žvrgolenje ptic, šumljanje nežnega majskega listja, žuborenje vode v daljavi, prasketanje ognja v plavžih, škrebetanje žužkov, pritajeni klici njegovih delavcev, vse to se je združilo v mogočno soglasje, ki je sredi obdajajoče teme zvenelo še bolj sladko, še bolj vabeče. Zato je Turanu bilo tako težko ob edini misli, ki ga je obdajala v teh pošastnih trenutkih, da mora zapustiti življenje. Drugi bodo živeli in uživali blagodati njegovih iznajdb, njegovih neprespanih noči, njegovega pogovarjanja z bogovi, vsch njegovih telesnih in duševnih bojev. Drugi, le on ne. Strašno mu je bilo ob neizprosni resnici, da je sedaj konec načrtov in naklepov, konec hrepenenja, konec sanj o lepi bodočnosti.

Skočil je obupno z ležišča, se prijel za razmesarjeno obličje in grozno zatulil. V tem kriku je bil ves njegov obup, vse strašno razočaranje strte mladostne duše in plameneča želja po življenju, po svetli bodočnosti...

Navzoči so se strahoma umaknili... Do kosti jih je zazebel pogled na to strašno žrtev dela. Turan pa je hipoma obstal, omahnil in z vso težo telesa zamolklo telebnil na tla ter obležal negiben, strt, mrtev.

Najstarejši se je sklonil k njemu, prisluhnil in nato oznanil navzočim s hripavim, ubitim glasom:

»Turan je odšel v kraljestvo duhov — — —!«

* * *

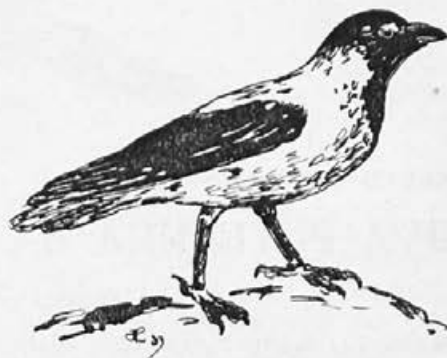
Hrupno in slavnostno so ga pokopali. Pogreba so se udeležili tudi Sapovci in se šele naslednji dan vrnili domov. Na Turovini pa se je iz dneva v dan bolj poznalo, da Turana ni več. Bratje se dolgo niso mogli zediniti, komu naj poverijo vodstvo dela. Šele po dolgem prerekanju se je najstarejšemu posrečilo ukrotiti brate.

(Se nadaljuje.)

ČRNA VOJSKA

Na nebesni modrini so se pojavili prvi oblaki, kmalu za njimi cele sivobele stene. Kmalu so ostala od sivega temnega neba samo še redka okna, skozi katera je zdaj zdaj pogledala luna. Oblaki so se zgoščali, polja so se zavijala čezdalje v gostejšo temo. Preko osamelih, mrtvih poljan je pihala burja, visoko v zraku so žvižgala ozka ptičja krila večnih popotnikov.

Polja so že snula pod belo odejo, ko se je rodil iz jutranje sinine dan. Po cestah so se zarezale v svežo belino prve brazde voz in sani, zgodnji so hiteli v mesto. Kmalu za njimi so prišli na ceste drugi — črni ptiči na črnih perotih. Nerodno so stopale po cesti poljske vrane in iskale po odpadkih zalogaje za svoje vedno lačne želodce. Golobje velikosti, morda malce večje so bile, črno perje se jim je modro izpreminjalo. Tršati veliki kljuni so bili umazani od prsti, stare so imele na temenu kljune ogoljene, mlajše še porastle; okorne, velike noge so bile prav tako vse umazane, mnogo prehodijo, mnogo nesnage prebrodijo vrane — vedno in povsod se potikajo.

Z zimo so prišle v naše kraje, s pomladjo bodo šle drugam, kjer si bodo zgradile zadružna gnezda, gnezdile bodo v kolonijah. V nerodnem, počasnem letu se je dvignilo celo krdelo črnih ptičev in zoprnno krakajoč odletelo na polje. Pomešale so se s sivimi tovarišicami in prav kot one so bile sive vrane črne, le oprsje in hrbet so imele siv.

Stare znanke kmetovalcev so gospodovale vse leto na polju in gozdih, hodile zdaj za plugom pobirajoč ogrce, zdaj iskale gnezda jerebic in drugih ptic, da so jih oropale.

Spomladi so se vrtele po zraku, pa se z glasnim karr in errr družile. Zvile so si na nepristopnih krajih gnezda, varovale svoj zarod junaško pred vsemi sovražniki. Čuvale so ga pred kraguljem, preganjan od črnih vragov se je moral skoro vedno umakniti v gozd.

Za svoje delo pa so pobrale kruto trdo plačilo. Zdaj je izginilo kmetu pišče, zdaj drozgov napol dorastli mladič, ki se je že predaleč upal, drugič spet mlada jerebica ali nebogljeni v škrjančevem gnezdu.

Pa jim je zmanjkalo mesne hrane, iskati so si pričele zrnja in sadežev, hodile v vas h kmetom, bodisi na njive ali pod kozolce — povsod so nastopale drzno, pa gotovo.

Ko pa so nebeški tkalci stkali beli prt čez vso naravo, so dobili sivi rokovnjači črne pomagače — zbralo se jih je ogromno krdelo — č r n a v o j s k a v r a n.

Klatile so se po cestah, posetile mesto in umazane bregove reke, pretaknile so vsa smetišča in ustja kanalov — v sili se dobi zalogaj povsod! Kmetje so se pripravljali na pomlad, pričeli so voziti na njive gnoj — za črno vojsko nov vir prehrane.

Od jutra do večera so bile na gnoju, ga brskale in razkopavale, pa nerodno skakale in se umikale pred ostrimi kljuni tovarišic.

Morda se je kdaj preveč približal gnoju človek — sive so se dvignile in nerodno poletele za streljaj dalje, črne pa se niso pustile motiti pri obedu — črne so dosti zaupljivejše, naše sive pa bolj poznajo človeka.

Nebo je trudno zapiralo sivo oko, večerilo se je. Vrane so se dvignile s polja, pa se v trudnem letu bližale črnim sencam smrečja.

Tam bodo prenočile, zjutraj pa z istimi trudnimi zamahi kril šle nazaj iskat borne hrane.

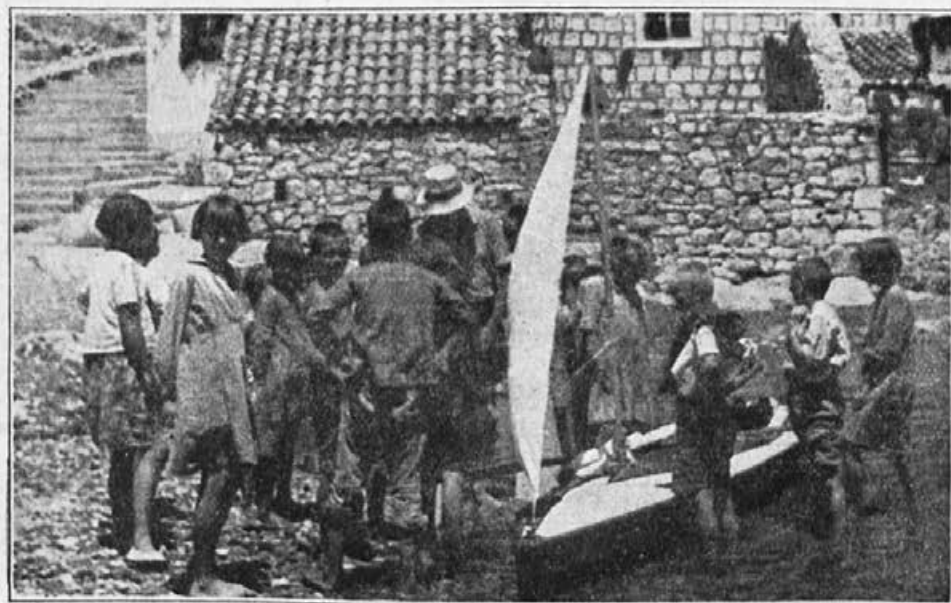
KARLO KOCJANČIČ:

DVA POTEPUHA NA JADRANSKEM MORJU

Stonski rat ali Pelješac.

Severno od tako zvanih treh »elafitskih otokov«, Koločepa, Lopuda in Šipana, ki so spadali nekoč med najsestavnejše dele dubrovniške republike in so delili tudi vedno slavne in žalostne dneve njene usode, se razprostira v dolžino 71 km in v širino 37 km hribovit polotok, ki so ga po njegovem, nekoč najpomembnejšem kraju nazvali Stonski rat (rt), a je bolj znan pod imenom Pelješac.

Tja sva prispela nekega prelestnega, tihega jutra z otoka Šipana, kjer sva preživela dva sicer grofovsko dneva pod gostoljubno streho gazde Smerdelja, lastnika hotela »Sunčanice«, a vsa nestrpna in ogorčena nad divjaškim

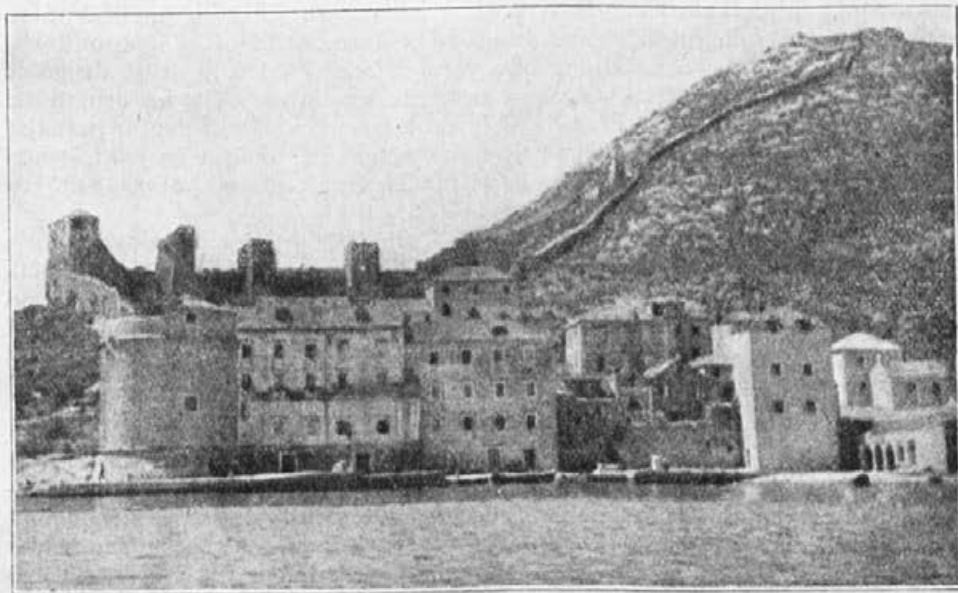
Najvnetejši občudovalci v Lukl na Pelješcu

početjem vetrov, ki nama v teh dveh dneh niso dali pomoliti nitj nosa iz varnega zatišja Šipanske Luke. Bila sva obupana nad najino pustolovščino, posebno Albert je bil že trdno prepričan, da ne bova mogla s čolničem nikamor več naprej, dočim sem jaz menil, da prideva do cilja vsaj tako, če spremeniva prvotni načrt in kreneva vsaj spočetka med Pelješac in dalmatinsko obalo ali v tako imenovani Neretvanski kanal, namesto da bi se gnjavila z vetrovi in drugimi nevarnostmi mimo zunanjih otokov, Mljeta, Korčule, Pisa in kakor se že imenujejo. Priznati pa moram, da me je malo znani Pelješac že prej hudo zanimal in da mi torej ni bilo posebno težko pri srcu, ko sem se odločil pod silo razmer rajši zanj, nego za velike otoke Spodnjega Jadrana in — morda — za klavarno smrt na odprtem morju med njimi.

In res je že sam začetek tega spremenjenega načrta obetal najboljši. Mimo otočkov Lakljana in Olipa in potem v notranjosti Stonskega zaliva je bilo morje tako pokojno, tako smaragdno zeleno in kristalno čisto, da sva videla do najglobljega dna vsako obliko in vsako kretnjo njegovih bitij. Ribe in morske zeli so v svečanem miru plavale pod nama kakor pod steklom velikanskega akvarija, vmes pa so se držali črnih skal in belih peščenih tal čudni stvori, ki jim ne bom vedel mogoče nikoli imena in ki so me spravljali v nemajhno zadrego, ko sem ugibal, kam bi jih uvrstil, med živali ali rastline. Od oljčnih nasadov na celini in od skrivljenih borovcev na pelješkem skalovju je žagala neutrudna, vroča in turobna pesem nešteti skržatov, tako da se je čutil človek nehote omamljenega. Pogledal sem Alberta in sva se brez besed razumela, da je zdaj vse dobro in da se ne bova vdala, nitj če bi morala za tolikšno ugodje doživeti na najini poti ne vem koliko viharjev in hudih dni...

* * *

Ta dan je bil sploh zanimiv in lep v vsakem pogledu. Veliki Ston, kjer je bila najina prva postaja, mi sam na sebi ni napravil posebnega vtisa. Videl se mi je kakor mesto, ki je obsojeno po nekdanjih slavni dneh polagoma razpadati in umreti, čeprav se pred njim razprostirajo velike soline in nasadi

Mali Ston. V ozadju trdnjavske zidovje, ki veže Mali Ston preko hriba z Velikim Stonom

oštrig. Morda mi baš radi tega ni ugajalo, ker se meša človeška pridobitnost tako vsiljivo in ubijajoče med krasote, ki jih je dala narava sama temu koščku zemlje. Tem bolj pa se spominjam vedno hudega poldruga kilometra poti, ki sva ga morala opraviti v največji vročini, natovorjena kakor dva oslička in s čolnom na — kolesih, da prideva preko Štonske ožine v Mali Ston in s tem do Neretvanskega kanala. Na tej mučni poti sem se komaj utegnil nekaj zanimati za mogočno trdnjavsko zidovje, s katerim so v srednjem veku Dubrovčani za 120.000 dukatov zvezali preko celega hriba Veliki Ston z Malim Stonom in ki je moralo biti v svojih časih nezavzeto. Tako nekako si predstavljam slovit kitajski zid. Danes sta oba brez pomena in ju uničuje zob časa.

V Malem Stonu, ki je na oko prav slikovit kraj, se nisva hotela ustaviti, ker je zapihal prav tedaj, ko sva se pripotila do njega, ugoden jugozapadnik. Že davno sva si želela za spremembo zajadrati po vseh pravilih in sedaj sva bila tudi tako utrujena, da bi se nama ne ljubilo veslati. Hitro sva razpela jadro in zdrvela v svežem vetru po temno modrih valovih proti prvemu naselju, Luki na Pelješcu. Kraj je lep, a tako reven, da nama za kosilo ni mogel postreči z ničemer drugim nego s pitno vodo. Zato sva odjadrala naprej. Najrajši bi bila še tega dne v Janjini, največjem kraju na Pelješcu, toda ko sva dospela do majhnega zaliva, kjer sva prvič na kršnih tleh Pelješca opazila večji oljčni nasad, je završal hud severovzhodnik, da sva morala kar pristati. Utaborila sva se med oljkami, zadovoljna, da si moreva po 60 km tega dne privoščiti malo počitka. Bila sva tudi že pošteno lačna, saj se v Šipanski Luki nisva založila z jedjo, v Stonu pa nisva dobila razen dveh dinj in hleba kruha ničesar za najine zobe.

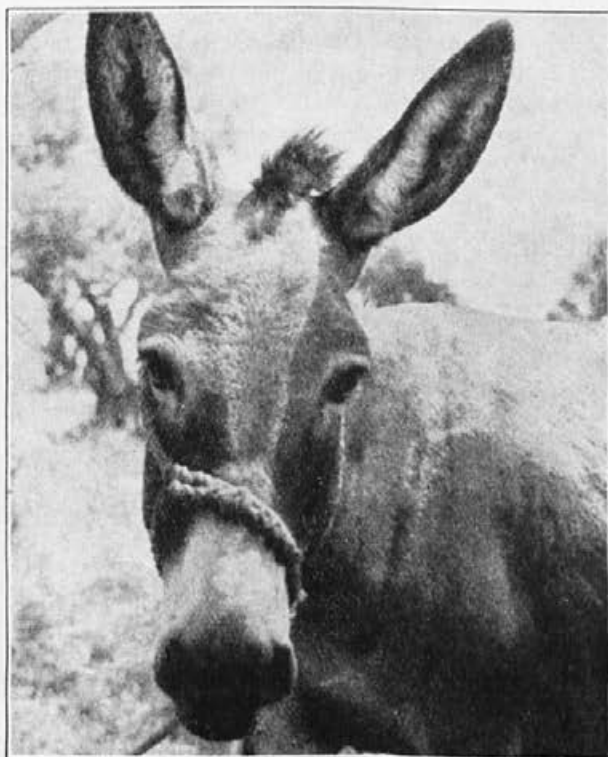
Toda če sva upala, da najdeva kaj boljšega v vasi Dubi, ki se je skrivala nekje za tem oljčnim nasadom, sva se zmotila. Revščina, ki vlada po teh krajih, je naravnost čudovita. Stopil sem v vas, da nakupim kaj za večerjo in napolnim steklenico z vodo, pa sem med vrlimi Dubčanji povzročil takšno zmedo, kakršne ne bi svoj živ dan pričakoval. Kruh, paradižnike, vino, sadje, sir, vse druge dobrote tega sveta bi položili pred menoj zastoj in bi bili zadovoljni, videč, kako mi gredo v slast — a sami jih niso imeli. Vse so premetali po svojih hišah, sosed je stopil k sosedu, da bi si izposodil kaj užitnega, a vse, kar so dobili, je bilo v tej hiši eno jajce, v drugi drugo, v tretji malo gnjati, v četrti nekoliko nezrelih mandeljnov. In ko sem hotel plačati, česar pa so se vsi branili, ni imela vsa vas, ki šteje svojih petnajst hiš, toliko drobiža, da bi mi izmenjala dvajsetak. Pustil sem ga neki ženski z naročilom, naj ob priliki izmenja in ga razdeli med tiste, od katerih sem kaj dobil.

In tu bi še nekaj rad pripomnil. V Dalmaciji sem srečal dosti revnih ljudi, tudi zanemarjenih in takšnih, ki bi se jih na prvi pogled ustrašil, toda neustrežljivih in hudobnih nisem našel nobenih. Z vsakim si govoril že po prvih besedah kakor s starim, dobrim prijateljem. In čeprav je med njimi dosti revščine, ne moreš trditi, da bi jo prenašali brez ponosa. Na vsem tem potovanju sem naletel na enega samega človeka, ki je beračil.

Eden najlepših spominov mi bo vedno tisto drugo jutro, ko sva v položni vožnji dosegla Drače, пристanišče največjega kraja na Pelješcu, Janjine. Mogočen zaliv, ves posut z zelenimi in skalnatimi otočki, spodaj sinjina negibnega morja, zgoraj sinjina neskončno visokega neba, na desni z mehko kopreno zastrite, sivo rožnate stene dalmatinske kopnine, na levi presenetljivo zelena veriga peljeških hribov, med katerimi se dviga izrazit, sivkasto gol rog, pod rogom na položenem obronku velik kup belih hiš z neverjetno rdečimi

strehami, zadaj se bleščita stasit svetilnik in bela cerkvica, spredaj izginja vse v nedoločeno, skrivnostno meglico — vse to mi je tako živo pred očmi, a čutim, da je nemogoče izraziti nadzemeljsko krasoto tega pogleda v besedah. Mogoče bi zmoget to bolje slikar z barvami. Vendar doslej še nisem videl slike, ki bi se mogla kosati s to, ki jo je ustvarila narava sama.

Imela sva še dolgo pot pred seboj, a tu sva se morala ustaviti dva polna dneva, prvič resnično iz proste volje. Ni mi bilo žal, ker sva tu poleg vsega lepega in dobrega naletela še na zanimivega človeka, ki je vedel povedati toliko zanimivih stvari, da bi ga poslušal prav do konca svojih počitnic. In gazdi Martinoviću, ob čigar beli trdnjavi ob morju podobni hiši sva postavila svoj šotor, bi snovi za pripovedovanje gotovo ne zmanjkalo ves ta čas. Mož je nekaj doživel, pol sveta je oblezel, 34 let je šumaril v janjinskem okraju in kar vidiš zelenega tod, pa še na otočjih pred Janjino in na oni strani proti Metkoviću, je malo da ne vse njegovo delo. Po 34 letih je ostal brez službe in penzije, drugi možje bi vrgli puško v koruzo, on pa se je lotil ribarenja, poljedelstva in vseh mogočih drugih stvari, postavil si je po svojem načrtu in z lastnimi rokami hišo, ki jo mora opaziti vsakdo, ki plove tod mimo, ima vrt, ki je najskrbneje obdelan izmed vseh, kar sem jih videl dotlej v Dalmaciji, neprestano ima polne roke dela v letih, ko bi drugi že davno dremali na zapečku, krepak je, zgovoren in uslužen do skrajnosti, pri tem pa preprost, prav nič domišljav. Da je ponosen na svoje delo — kdo bi mu štel v zlo? Treba je vedeti, da je mož svoje delo opravil in ga še opravlja v Dalmaciji, ki je čudovito lepa dežela, dežela sonca in mavričnih barv, toda skopa in trda za tistega, ki hoče, da mu plodi. Trda, kakor je trd nje kamen. Kdor hoče to zemljo obdelovati in jo spreminjati v vrt, hoče dobesedno, da bi se mu kamen spremenil v kruh.

*Dobrodušni
dalmatinski
sivec*

POVESTI POPOTNIKOV

ORELLANA SE PELJE L. 1541 PO AMAZONSKEM VELETOKU NAVZDOL

Frančišek Orellana

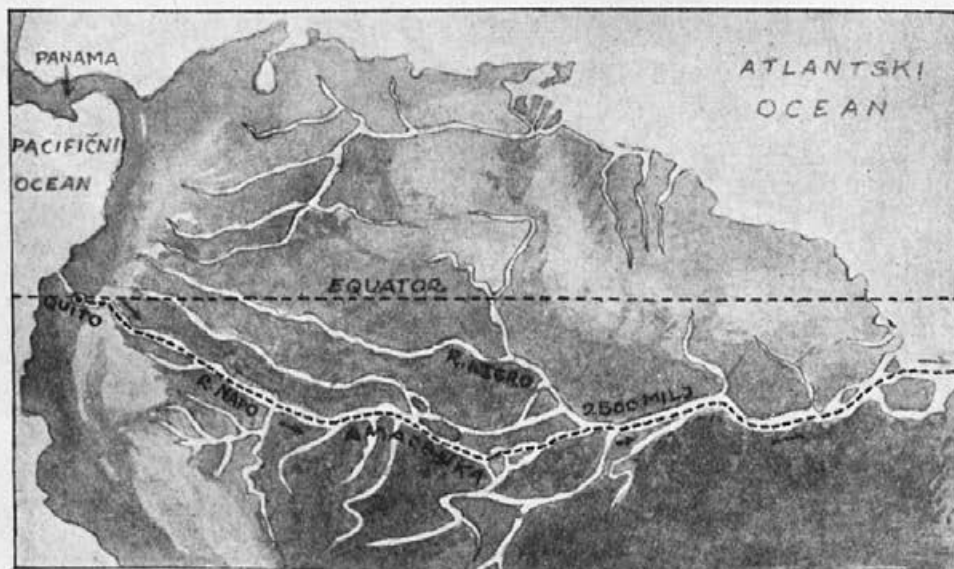
Dober dan vsem skupaj! Ime mi je Orellana. Rodil sem se na Španskem, a sem se pozneje preselil v Južno Ameriko. L. 1539. sem se pridružil neki družbi, ki se je odpravila iz mesta Quito, da obišče deželo na vzhodu gorovja Ande. Odsli smo na Sveti dan in po šestih tednih smo začeli prečkati gorovje. Tod je zapadlo toliko snega in postalo je tako mraz, da je precej Indijancev, ki so potovali z nami, zmrznilo.

Na nasprotni strani And smo prišli v dolino reke Napo, kjer cela dva meseca niti za en dan ni prenehalo deževati. Prišli smo v tako gost pragozd, da smo si na mnogih krajih morali s sekirami sekati pot. Tudi močvirja so bila tod, preko katerih nismo mogli peš.

Zato smo zgradili ladjo, na katero smo naložili tovariše, ki so že tako oslabei, da niso mogli več po suhem potovati, in odpluli smo po reki navzdol.

Odšli smo naprej le z veliko težavo, kajti na bregu reke smo si na mnogih mestih le s sekiro v roki delali pot, oni na čolnu pa so se trdo borili, da jih hitra reka ni predaleč odnesla od tovarišev. Vsako noč sta oba oddelka skupno prenočevala.

Po preteku dveh mesecev smo izvedeli, da se razprostira pred nami dežela, kjer je bilo dobiti hrane, zlata in vsega, kar smo potrebovali. Poverili so mi

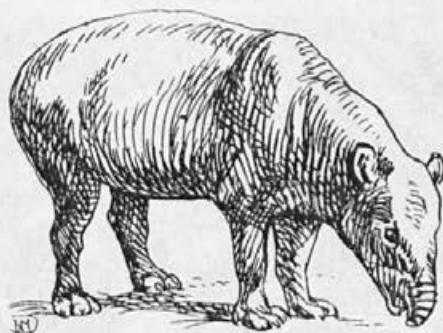

Orellanovo potovanje

poveljstvo ladje in naročili, da naj jo založim z živili ter se vrnem kolikor mogoče kmalu po reki Napo nazaj, kajti vsaki dan sta eden ali dva od naše družbe umrla od lakote.

Naslednjega dne smo zadeli ob plavajoče drevo, ki je udrlo luknjo v čolno stran. Pa smo jo zamašili. Tretjega dne smo dospeli v kraj, o katerem smo izvedeli, da se tam dobijo živili, a tod ni bilo niti hrane niti naroda, mi pa nismo imeli nikake hrane razen kož, iz katerih so bili narejeni naši pasovi in usnja naših čevljev, ki smo jih skuhali z nekaterimi rastlinami.

Nič več nismo imeli moči da bi se vrnili. Prišli smo 240 milj daleč in rabili bi mesece dolgo da bi vlekli ali potiskali čoln proti deroči reki. Pa tudi ostati nismo mogli tam, kjer smo bili, ako nismo hoteli umreti od lakote. Edino sredstvo ki nam je še preostajalo, je bilo, da smo se pustili nesti od reke, kamor je hotela. Nobenega pojma nismo imeli, kam da teče, toda ker malone vse reke tečejo v morje, smo upali, da bomo tudi mi nekoč dospeli do morja, ako ne bomo preje ubiti ali ako ne bomo pomrli od lakote.

Tapir

Istočasno sem se zavedal, da bi bilo nespametno jadрати po morju v čolnih ali celo v tako majhni trupini, kakršno smo imeli mi s seboj; zato sem sklenil, da si zgradimo kaj večjega. Narediti smo si morali žeblje sami, toda na ognju iz oglja in s pomočjo svojih usnjenih odev za noge smo naredili v dvajsetih dneh več kot dvatisoč žebeljev. Ko smo se odpočili, smo odrinili na drug kraj, kjer smo nasekali potrebnega lesa in ga primerno oblikovali. Možje so tako trdo delali, da smo novo ladjo dovršili in spustili v vodo v petih tednih. Vrzeli med deskami smo zamašili z bombažem in razpoke zamazali s smolo, ki so nam jo dali Indijanci.

Najhujše nas je težilo pomanjkanje živil. Jadrali smo stotine milj skozi tako gost gozd, da nikdo ni v njem prebival in kjer ni bilo nobenih polj in vrtov. Včasih smo nalovili nekoliko rib in nekoč smo ubili tapirja, velikega, kakor mula, ki je prišel k reki. S tem tapirjem smo se hranili štiri ali pet dni.

Tu in tam smo naleteli na Indijance, ki so nam dali puranov, jerebic, želv, rib in koruze. Toda večinoma nam niso bili prijazni. Niso nam hoteli dajati živil in premnogokrat so poizkušali preprečiti naše potovanje.

Sledili so nam v svojih čolnih udarjajoč na bobne, kričali in na strašne načine hrumeli. Toda mi se za vse njihovo počenjanje nismo mnogo menili. Bolj so nas nadlegovale njihove puščice. Neki duhovnik, ki je potoval z nami, je bil zadet v oko in je izgubil vid. Nekateri od nas so bili ubiti. Najhujše so bile zastrupljene puščice. Enega od mož je ranila taka puščica komaj pol prsta globoko, toda strup je bil tako močan, da je mož umrl po dvajset-stirih urah.

Nekje nas je napadla skupina Indijancev, med katerimi je bilo precejšnje število žensk. V kolikor smo mogli razločiti, so napad vodile ženske. Če nam je kateri od onih mož, ki so bili z njimi, pokazal hrbet, so ga s palicami ubile.

Te Amaconke, kakor smo jih imenovali, so bile visoke rasti in zelo lepe. Svoje dolge lase so imele povite okoli glave, sredino telesa pa so si pokri-

vale s kožami; oborožene so bile z loki in puščicami. Streljale so tako izvrstno, da so mi ubile sedem ali osem mož in prisiljeni smo bili, umakniti se jim.

Ako se nam ne bi bilo treba boriti s tolikimi nevarnostmi, bi bilo naše potovanje prav zelo zanimivo. Na nekem kraju, na naši levici, smo prišli do reke Negro, katere vode so črne kakor tinta. Sila te reke je tako velika, da so njene vode tekle nekoliko milj ne da bi se pomešale z onimi veletoka Amaconke. Ta veletok pa je postal polagoma tako silen, da nismo videli drugega brega, če smo se nahajali blizu enega.

Amaconke napadajo Orellano

veletoka. Ko smo dospeli na morje, smo naredili vrveje iz trave, jadra pa iz svojih odej. Tam smo ostali dva tedna in jedli smo samo školjke, ki si jih je vsakdo sam nabral.

Približala se je že sredina meseca avgusta leta 1541., ko smo odjadrili. V deželah, ob katerih smo se peljali, so živeli prijazni Indijanci, ki so nam dajali koruze in užitnih korenin ter so prav lepo ravnali z nami. Na krov smo vzeli vode v vedrih in vrčih in odšli na pot brez pilota, prepuščajoč sreči, naj nas zanese, kamor hoče. Prav nič nismo vedeli, kam naj se obrnemo, pa tudi če bi poznali pot, nismo imeli ničesar, niti zemljevida, niti kompasa, kar bi nam pomagalo najti pravo smer.

Iz izliva veletoka smo pripluli med dvema otokoma na morje, toda še mnogo milj je bila voda morja popolnoma sveža in sladka. Jadrili smo ob obali celine približno tri tedne in dan je nismo pustili z vidika ter smo končno dospeli v Zapadno Indijo. Tako se je končalo malone tri tisoč milj dolgo potovanje skozi deželo, ki smo jo mi kot prvi Evropejci videli. Z Bogom!

V a j a.

Razloži besede: koruza, smola, pilot.

Končno smo dospeli do nekih otokov, na katerih smo opazili, da se reka dviga in pada s plimo in oseko in zelo veselji smo, da se bližamo morju. Toda še preden smo ga dosegli, smo bili iznova napadeni, a tokrat v trenutku, ko smo se nahajali v veliki zadregi. Eden od naših čolnov je ostal po plimi visoko na suhem, drugi pa je zadel ob skalo in se napolnil z vodo. Polovico posadke sem poslal v boj, druga polovica pa je potisnila večjo ladjo v vodo in zamašila luknjo v manjšem čolnu. Šele po treh urah so se Indijanci nehali bojevati in vsi smo se ukrcali na čolne ter spali na krovu v sredini

JANKO SICHERL:

MLADI SMUČAR

Smuk! Prav lep je smuški raj, zato vsi v tečaj. Zelo koristni so smučarski tečaji, ker se v njih naučimo hitro pravih smučanja. (Slika.) Ker pa nima vsakdo prilike, da bi posejal smučarsko šolo, Vam pošilja »Naš rod« zopet mladega smučarja kar na dom.

Ta vabi v belo šolo vse fantiče in dekličice, vse, ki lepi smuk jih miče. Pozdravlja smučarje Triglavskega pogorja, Karavank, Kamniških planin, Pohorja, Dolenjskega gričevja in Kraških planot! Smučajo se zdaj povsod: po mestih, trgih in vaseh razlega smučarjev se smeh. Danes vse že smuka, še stari sivi Luka veselo uka na smučeh. Po vrhu jo pobira, a drugim sneg se vdira, ker nimajo smuč. Vesel hiti v naravo, ker ve, da je to zdravo.

*Mladinski smučarski tečaj
v obmejni vasi Sorici*

Kam, pa kam možiček črno beli? Kam se mu tako mudi? V brzem smuku k Vam hiti, da Vas smučanja uči. Kako drvi! Ej, da se kam ne zaleti! Ne, ne! Hitro v desno krene, da ob skalo ne zadene. Kaže sunkoviti lik, obrat v desno — pa brez pik!

Spustimo se še mi za našim možičkom po njegovi sledi in posnemajmo njegove gibe, ko izvaja sunkovito kristijanijo z vzporednimi smučmi. To je obrat, ki ga izvedemo z zaletom. Pri tem obratu imamo telesno težo enakomerno porazdeljeno na obeh smučeh in zato lahko hitro izpreminjamo smer ali se zaustavimo v veliki brzini. Uporabljamo ga lahko v smuku v veliki strmini, pred vsem na trdi in gladki podlagi.

Ko hočemo pri naglem smuku zakrmiti v novo desno smer ali ustaviti, se v predklonu prožno poženemo kvišku ter zavrtimo ploskoma razbremenjene vzporedne smučmi v novo smer. Nato preidemo zopet v počep ter s petami močno pritiskamo na zadnja konca smuč. S smučmi, ki jih držimo med vrtenjem ploskoma, drsimo še nekoliko časa prečno, nato pa polagoma pre-

hajamo na zgornje robove. S tem preprečimo nadaljnje vrtenje in drsenje ter odsmučimo lahko dalje v novi smeri. Desna krmarica je kot pri pluzni kristjaniji pomaknjena malo naprej.

Pri opisanem liku je torej važno sledeče:

Da razbremenimo smuči, preidemo iz čepenja v vzpon. Smuči zavrtimo ploskoma v desno, nato se spustimo zopet v počep. Trup odklonimo na notranjo stran. S petami pritiskamo na zadnja konca smuči in robove. Ves čas so smuči vzporedne in enako obremenjene.

Zima ni hotela priti v dolino na božične počitnice. Ostala je na planinah. Ej, ona je izkušena in že ve, kako mora biti. Usmilila se je ubožčkov, ki nimajo dobre ga obuvala, tople obleke in potrebnega kuriva. Ponagajala pa je vsem smučarjem, ki so pričakovali za praznike snega. No, pa bo najbrže za vse prav. Zima je muhasta, pa bo na pomlad, ko bo odhajala, pometala z repom po gorah in naprašila v dolino tudi za smučarje nekaj belega prahu. — Smuk!

(Se nadaljuje.)

Na planini Pečani (Ratitovec)

MIROSLAV ZOR:

ZDRAVJE, HIGIENA, SPORT

Mrzli letni čas je kakor nalašč ustvarjen za utrjevanje telesa. Ne utrjujmo pa se na ta način, da nosimo še kar naprej tanko in ohlapno poletno obleko, ker to bi bilo že škodljivo pretiravanje. Utrjujemo se na popolnoma drug način. V ta namen spimo v nezakurjeni ali pa le malo pogreti spalnici ter se zjutraj umivamo v mrzli vodi. Ker se pozimi ali ob slabem vremenu vse preveč zadržujemo v zaprtih prostorih, moramo vsak dan najmanj eno ali dve uri prebiti na prostem, tudi ob slabem vremenu. Razume se pa, da se oblačimo vedno času in vremenu primerno. Seveda tudi pri tem ne smemo pretiravati. Navaditi se moramo na to, da našo telesno toploto obdržimo (da se ne prehladimo) bolj s telesnim delom, kakor pa z obleko.

Gojitev zimskega sporta je nad vse koristno za naše zdravje. V svežem in čistem zimskem zraku se poživi vse delovanje našega telesa. Presnavljanje postane hitreje, dihanje globokeje, menjava toplote in mraza poganja kri burneje po žilah in vse to pospeši prehranjevanje vseh organov ter stanic našega telesa. Tudi zimsko sonce dobi na snegu svojo moč ter nas opali s svojimi ultravijoletnimi žarki kakor poleti ob najhujši vročini. To pa povzroči v telesu nastanek posebno koristnih snovi — vitaminov, ki nam zavarujejo zdravje. Zato moramo pozimi preživljati čim več prostih ur na svežem zraku z gojitvijo zimskih sportov (smučanje, drsanje, sankanje itd.).

BOŽIČ SLOVENCEV NA PRIMORSKEM

Kakšen božič so obhajali naši rojaki onstran meje, so nam povedali pred kratkim naši dnevniki:

Dva dni po božičnih praznikih so na Vojskem v idrijski kotlini finančni stražniki umorili mladega študenta Srečka Likarja. Stal je 27. decembra zvečer na pragu domače hiše, ko sta ga nenadoma ustrelila s strani iz pušk dva finančna stražnika.

Iz Materije pa so nam sporočili vest, da je priganjač tamkajšnjih fašistov, občinski sluga Josip Babuder ustrelil sredi domače vasi Franca Fabjančiča. Pokojnik je bil star 32 let ter zapušča mater in štiri otroke. Odpadnik Babuder je izvršil to »junaštvo« zato, ker mu je Fabjančič večkrat očital njegovo narodno izdajstvo.

DESETLETNICA SMRTI SKLADATELJA VIKTORJA PARME

Dne 25. decembra prošlega leta je poteklo ravno 10 let, odkar je umrl eden naših največjih skladateljev Viktor Parma. Rodil se je l. 1859 v Trstu. Svojo mladost je preživel v Benetkah, Trstu, Zadru, Crnomlju, Novem mestu, Ljubljani, Tridentu ter na Dunaju, kjer je dovršil juridične študije na visoki šoli. Kakor vidite, je v svoji mladosti spoznal že lep kos sveta. Služboval je potem kot uradnik v raznih krajih Slovenije. Končno je bil imenovan za vladnega svetnika v Litijo. Bil je zaveden Jugoslovan in je kot tak ob začetku svetovne vojne l. 1914. v neki družbi izjavil, da imajo Srbi pravico braniti se, če so napadeni in da Slovani ne bodo nikdar premagani. Te izjave so prišle tudi do ušes avstrijskih priganjačev, zato so ga aretirali in kazensko upokojili. — Nato je odšel na Dunaj ter se posvetil svoji najljubši umetnosti — glasbi. Takrat je začel komponirati (glasbiti) opero »Zlatorog«. Ob koncu svetovne vojne, ko je Avstrija razpadla je zavladalo na Dunaju veliko pomanjkanje živil in kuriva. Zaradi tega je Parma na Dunaju mnogo trpel. V Jugoslavijo se mu je posrečilo priti šele l. 1930. in sicer v Maribor na povabilo ondotne Glasbene Matice. V Mariboru je postal častni kapelnik

Narodnega gledališča in urednik zbornika »Struna«. Skomponiral je še več lepih oper in operet med njimi prvo slovensko veliko opero »Urh, grof celjski«, opereto »Carične amaconke« in še mnogo drugih del. Njegova dela niso vprizarjala samo vsa slovenska, temveč tudi mnoga hrvaška in češka gledališča. Vam, otroci, pa je gotovo najbolj znana Parmova koračnica »Mladi vojaki«, ki je poznana tudi daleč v svetu.

Konec 1924. leta pa se je moral sredi dela — komponiral je namreč ravno svojo komično opero »Pavliha« — podvreči operaciji, ki je ni prenesel, kajti 25. dec. istega leta je nenadoma umrl. Z njim smo izgubili najplodovitejšega in najbolj priljubljenega slovenskega skladatelja (komponista).

MOST MED BEOGRADOM IN ZEMUNOM

Znano vam je, dragi otroci, da se peljemo iz Zemuna proti Beogradu z železnico preko dolgega mostu čez Savo. Ta most je samo za železnico. Kdor je hotel v Beograd po drugačni, krajši poti, se je moral prepeljati s posebnim parnikom, ki ne prestando vozi iz Beograda v Zemun in nazaj. To je tam doli tako v navadi, kakor n. pr. v Ljubljani se s tramvajem prepejlati iz ene ulice v drugo. Zemun pa je veljal že od nekdaj kot nekakšno predmestje Beograda in mnogi ljudje, ki so zaposleni v Beogradu, stanujejo v Zemunu in se vozijo vsak dan zjutraj, tja in zvečer zopet nazaj. A sedaj ne več! Sedaj gre do že lahko peš, kajti iz Beograda je zgrajen čez Savo lep, širok most, katerega podaljšek do Zemuna tvori nova cesta, zgrajena na močnem nasipu. Preko mostu drži ta tudi dve tramvajski progi, po katerih bo vozil od prihodnje spomladi tramvaj in tako vezal Zemun s prestolnico. Že sedaj pa je most zelo pripraven za avtomobile, vozove, kolesa in seveda tudi za pešce.

Nad vse slovesen je bil trenutek otvoritve mostu par dni pred božičem. Most je bil simbolično zaprt na beograjski strani s tankim trakom v državnih barvah. Ta trak je prestrigel kraljev namestnik Nj. Vis. knez Pavle ter s tem izročil most prometu. Kot prvi so seveda korakali čez novi most člani naše vlade, za njimi pa gosta

truma Beograđanov. Tudi dneve po otvoritvi, posebno prvo nedeljo po njej so z obeh strani prihajale množice ljudi čez most, kajti vsakdo je hotel biti med prvimi, ki bodo šli na ta način preko Save.

S tem mostom sta Beograd in Zemun mnogo pridobila, a ne samo te dve mesti, temveč tudi vsa naša država, ki je obogatela za tako važno znamenitost.

NAJVEČJA ZVEZDARNA NA BALKANU

V Beogradu, na griču, ki se imenuje Veliki Vračar, se nahaja naš najmodernejše urejeni astronomski observatorij (zvezdarna), ki je največji na Balkanskem polotoku in se prav lahko meri tudi z ostalimi sličnimi opazovalnicami v Evropi. Najvažnejši del observatorija je seveda daljnogled, ki ga na Vračarju imenujejo refraktor. Cev tega refraktorja je 14,5 m dolga, leča ali objektiv pa meri v premeru 650 mm. Ta daljnogled nam poveča vsako stvar dvatisočkrat. Refraktor je nameščen v posebnem stolpu, ki ima za streho kupolo. Kakor se da daljnogled s posebnimi napravami obračati in premikati na vse strani, tako se da tudi okrogla streha vrteti po potrebi. Poleg velikega daljnogleda se nahaja na observatoriju še en manjši, ki poveča vsako stvar »le« 450 krat. Tudi ta je nameščen v posebnem poslopju s kupolo in se ravno tako premika, kakor veliki refraktor.

Poleg daljnogledov ima zvezdarna tudi priprave za opazovanje vremena, ki so zbrane v posebni »vremenski hišici«. Po vestnem opazovanju teh priprav nam prerokujejo opazovalci kakšno bo prihodnji dan vreme, kar je vsak dan objavljeno v časopisih.

Še en zelo zanimiv prostor je na tem observatoriju. To je 12 m globoko v zemlji se nahajajoča sobica za — ure. Ure se nahajajo v posebni stekleni omari v brezračnem prostoru. Te ure kažejo do tisočinke sekunde natančni čas, ki je potreben astronomom (zvezdoznanecem) pri njihovem opazovanju. Ker so ure sestavljene iz kovinskih delov in ker se kovine raztezajo in krčijo — seveda silno malo — ob spreminjanju toplote, bi to lahko vplivalo na ure tako, da ne bi povsem natančno ka-

zale časa. Zato so jih namestili tako globoko pod zemljo, kjer je toplina dan in noč in ob vsakem letnem času enaka. Seveda se doseže to enakomernost toplote šele v globini 26 m, zato so pa dohod v 12 m globoko se nahajajočo sobico zaprli z desetimi vratmi, ki so nameščene v enakomernih presledkih v polžasto zavitem stopnjišču, ki vodi v globino.

Iz vsega tega vidimo, kako natančne priprave rabijo učenjaki za svoja raziskovanja.

NAŠA LETOŠNJA ŽITNA LETINA

Kakor veste, je naša država poljedeljska država, izmed vseh pridelkov pa dobimo največ koruze in pšenice. Niti krompirja, niti česa drugega ne pridelamo v tolikih množinah. Med tem, ko je bila letošnja letina pšenice srednje dobra, je dosegel pridelek koruze svoj višek. Sledeči pregled nam kaže pridelek pšenice in koruze v zadnjih letih:

leto	pšenica	koruza
1927	15,400.000 q	21,090.000 q
1928	28,110.000 „	18,190.000 „
1929	25,850.000 „	41,480.000 „
1930	21 860.000 „	34,650.000 „
1931	26,890.000 „	32,030.000 „
1932	14,550.000 „	47,930.000 „
1933	26,290.000 „	36,560.000 „
1934	18 600.000 „	47,950.000 „

Ostalih vrst žita smo pridelali v l. 1934.:

ječmena	4,080.000 q
rži	1,950.000 „
ovsa	3,330.000 „

Med tem, ko je bila pri nas letina za koruzo izredno dobra, pa je pridelek tega žita v sosednjih državah slab. Na Madžarskem so pridelali za $\frac{1}{4}$ manj nego lani, v Bolgariji pa celo za $\frac{1}{2}$ manj. Tudi na drugih celinah je bil koruzni pridelek izredno slab. V Zedinjenih državah severne Amerike, kjer pridelajo največ koruze na svetu, niso pridelali v zadnjih 34 letih nikdar tako malo kot letos, namreč 360,000.000 q mesto 650,000.000 q. Tudi v Argentini, odkoder največ na svetu izvažajo koruze, so pridelali (tam imajo žetev v januarju — zakaj?) letos le 59,000.000 q namesto 78,600.000 q.

Zaradi tega smemo upati, da bomo za našo koruzo, katere bomo lahko izvozili 120.000 vagonov — toliko nam jo namreč za izvoz preostane — izkupili 700 milijonov do 1 milijarde dinarjev. Toliko denarja bo prišlo iz drugih držav v našo in tako smemo upati, da bo naša trgovska bilanca prav dobro izpadla.

DEŽELA TISOČERIH OTOKOV

Katera dežela pač nosi to krasno, romantično, skrivnostno-zveneče ime? Nobena druga ne, kakor naše jugoslovensko primorje, naša Dalmacija. Naša merska obala je dolga od Sušaka do izliva Bajane v zračni črti 550 km, ako pa izmerimo vso obalo z zalivi dobimo 1563 km in z vsemi otoki vred celih 5170 km. Take členovitosti obale ni nikjer več v Evropi. Samo otokov in otočkov imamo 996. Za to obalo nas po pravici zavidajo drugi, često zelo mogočni narodi, ki imajo sicer tudi mnogo morja, čigar obala pa se z našo še od daleč ne da primerjati. Naša dežela je dežela tisočerih otokov. Lepota te naše dežele, tega našega morja je neizmerna. Ultramarinsko modra barva našega morja je tako lepa in znamenita, da hodijo k nam slikarji iz daljnih dežel, da to morje naslikajo. Čistota našega morja je tako velika, da se vidi tudi do 50 m v globino. In tako čisto modro morje ljubijo predvsem ribe — bogastvo našega morja. Nikjer v Jadranu ni toliko rib, kakor v našem morju. Naše morje je brez primerel! In to morje ni samo last Primorcev, temveč je last vseh nas Jugoslovancev. Zato je naša največja dolžnost, da to morje spoznamo in ga vzljubimo. Tedaj šele ga bomo znali prav ceniti in njegove lepote ter bogastvo izkoristiti v naš prid.

Zato naj bo geslo nas vseh: Spoznajmo, vzljubimo, izkoristimo in čuvajmo naše morje!

RAZVOJ SMUČARSTVA

Izmed vseh zimskih sportov se pri nas najbolj širi smučarstvo, ki ga imenujemo tudi belo opojnost, zaradi veselja, ki vlada med smučarji. Ne smemo se temu čuditi, kajti smučarstvo je pri nas že od nekdaj doma. Mi smo edini narod v Evro-

pi, če izzamemo severne narode, ki smo izumili smučanje, še preden se je pričelo sportno gibanje. Na Blokah, na tej 800 m visoki planoti severovzhodno od Cerkniškega jezera, so se kmetje smučali že v 17. stoletju. Še dandanes prednjači dravska banovina s smučarstvom v naši državi. Od nas je prešel ta sport šele v druge banovine. Dandanes goje smučarstvo tudi na Sljemenu nad Zagrebom, potem v Gorskem kotoru zlasti okoli Delnic, v Bosni, v Beogradu in celo v sončni Dalmaciji.

Važno za razvoj smučarskega sporta so zlasti smučarski domovi sredi ozemlja, ki je za smučanje primeren. Samo v Sloveniji imamo 25 smučarskih domov in poleg tega še 20 planinskih koč, ki so tudi čez zimo oskrbovane. In še vedno postavljajo nove kočice. Tudi na Sljemenu je društvo Runolist zgradilo več koč, namenjenih samo smučarjem. Zdaj dovršujejo v vardarski banovini na Šar planini smučarsko postojanko. Na Jahovini v Bosni pravijo, da je najlepši svet v Jugoslaviji za smučanje. Tam so zgradili tudi največji jugoslovenski smučarski dom z dvema nadstropjema.

K smučarskim ustanovam spadajo še skakalnice. V Jugoslaviji imamo sedaj 30 skakalnic med njimi 28 v Sloveniji. Največja je seveda v naši Planici, ki so jo letos toliko popravili, da dopušča skoke tudi čez 100 m.

V PRIRODI

Rastline. Okrog božiča in novega leta imamo dovolj časa za opazovanje v prirodi. Na rastlinah sicer ni mnogo videti, vendar pa pozimi lažje zagledamo tisto, česar v poletnih mesecih v obilici drugega nismo opazili. To so nižje vrste rastline: praproti, mahovi in lišaji. Ako tal še ne pokriva snežna odeja, tedaj boš opazil v gozdu na tleh dolge pernate jezike navadne vebrače. Na srednjem dolgem peclju sede kratki lističi. Dolgi jeziki leže navadno na tleh v obliki zvezde. Vendar pa boš našel tudi par pokonci stojećih listov, ki niso tako gosto pernati. To so plodni listi, kajti na njihovi spodnji strani so se še do nedavno držali trosi, s katerimi se praproti razmnožujejo. Take trose pa še celo pozimi opaziš na rebrači podobnem osladu (sladke koreninice!). Trosi sede v rjavih

kupčkah na spodnji strani praprotnih listov. Naberl nekaj te praproti ter jo stisni med mehak papir (časopisi, pivnik) da se ti posuši v ravni ploskvi. Suhe liste prilepi na papir, enega na lice, drugega s trosi navzgor. Prihodnje leto nabiraj tako tudi ostale praproti. — V gozdu na tleh najdeš tudi mnogo različnega mahu. Med mahovimi bilkami najdeš često na prav tankih nitkah priraščene zaprte čašice. V njih so trosi. Največji mah — temnozeleno (5 do 10 cm visoke) rastlinice, na katerih so okrog stebelca priraščeni lističi v obliki zvezdic — se imenuje navadna praprotnica. — Čeprav ali pa morda ravno zato, ker leži sneg boš opazil na drevesnih deblih ali na previsečih skalah pestro vrsto raznih lišajev. Lišaj z mnogimi skledicami sive barve se imenuje skledičar, z odmrlih vej in debel pa visi večsah prav dolgi navadni bradovec.

Vse te rastline pa nikakor ne pomenjajo še novega življenja — to se skriva pod snegom in na rebrih, ki so goli. Tam si še prejšnji mesec lahko opazil teloh in morda tudi trobentice. Ali si že opazil, da raste teloh le tam, kjer najdeš tudi apnenčeve skale, štrleče iz zemlje, torej le na apnenih tleh?

Zivalstvo. V svežem snegu boš sedaj lahko opazoval vse polno živalskih sledov. Na polju se od vseh strani križajo zajčje stopinje: dve zaporedni jamici prednjih tačic in pred njimi dve podolgovati udrtni zadnjih nog. Zelo zanimive so stopinje jerebic, ki so nabrane v dolgi vrsti, ena za drugo. Opazuj, kako nabira maček sledove. Noge postavlja eno pred drugo, tako da tvorijo sledovi enojno vrsto. Ravno take sledove, samo, da so posamezne stopinje večje, zapuščata mnogokrat tudi lisica. Ako si vztrajen, boš po teh sledovih prav lahko prišel do lisičinega brloga.

V zimskem času pridejo k hišam cele jate majhnih ptičic: najrazličnejše siničice in ščinkavci so tu zbrani, vodi jih pa kak brglez ali pisani detel. Naenkrat se pojavijo v drevju ti klateži, čivkajoč pretaknejo vsako luknjico in špranjo in kar naenkrat jih zopet zmanjka. Če hočeš opazovati ptice, imaš tu najlepšo priliko.

Ptice so pozimi velike revice, zato jim naredi ptičjo pogačo.

Vreme. Sneg pada. Kolikokrat smo ga že gledali, ne da bi se zavedali, kakšna lepota je to. Lepo je, ko sta hrib in dol pokrita s svežo belino, še lepša pa je posamezna snežinka, če si jo ogledamo. Na golo roko seveda ne smeš ujeti snežinke, ker se ti bo takoj stopila zaradi kožne toplote. Najboljše je, ako ujameš snežinko na kako temno podlogo. Potem pa si jo oglej z močno lečo. Opazil boš, pri večini snežink lepo šesterokrako zvezdico, včasih pa tudi dvanajstkrako. Kadar se voda strdi, t. j. kadar zmrzne, tedaj se naredo šeststrani kristalčki. Na glavnih šest zvezdnih krakov se primejo zopet prečne iglice in ploščice, na te zopet novi kraki igel, tako, da nastanejo zvezdice naravnost bajne lepote. V nekaterih dneih se primejo teh zvezdic majhna okrogla bela zrnca. To so zmrznjene kapljice megle ali dežja, ki so se med padanjem prijele snežink. Ako se jih prime še več takih zmrznjenih kapljic, ne moremo spoznati več obliko snežinke. Polagoma se naredo precej velike bele kroglice, iz katerih je sestavljeno pšeno, ki pada često jeseni ali zgodaj spomladi z neba.

Druga krasota zime so ledene rože na šipah. Gotovo si že opazil, da se naredo le na notranji strani šip. Kaj misliš, da je temu krivo? Pomisli: zunaj je mrzlo, v sobi je toplo. Zračna vlaga, vodeni hlapi, ki jih izdihujemo, a nam ostanejo nevidni, se dotakne mrzlih šip. Dokler zunaj še ne zmrzuje, tedaj se šipe le orose, ako pa je zunaj par stopinj pod ničlo, vodeni hlapi zmrznejo, čim pridejo do mrzlega stekla.

Opazuj ledene rože, kako nastajajo in kako so debele. Nariši lepe oblike in jih pošlji Našemu rodu. Kdaj se ledene rože naredo, kdaj zopet izginejo? Kaj se zgodi, če dahneš v mrzlo šipo?

SPOMINSKI DNEVI

20. I.—20. II.

21. 1. 1847. rojen vojvoda Putnik (88 l.).
22. 1. 1483. natiskana prva hrvaška knjiga (452 l.).
25. 1. 1236. smrt sv. Save (699 l.).
25. 1. 1348. strahovit potres v naših krajih (587 l.).
26. 1. 1864. smrt Vuka Stef. Karadžića (71 l.).

27. 1. 1924. po rimskem sporazumu dobi Re-
ko Italija (111.).
29. 1. 1814. Dubrovnik se je podal pod
oblast Avstrije (1251.).
1. 2. 1918. Zagrebška resolucija o samood-
ločanju Jugoslovanov (171.).
2. 2. 1804. izvolitev Karadorda za vodjo
(131 l.).
3. 2. 1758. rojstvo Valentina Vodnika
(177 l.).
4. 2. 1573. kmetje premagani pri Krškem
(362 l.).
4. 2. 1815. rojstvo J. J. Strossmajerja
(120 l.).
5. 2. 1670. prva slovenska gledališka pred-
stava (265 l.).
8. 2. 1725. smrt carja Petra Velikega
(210 l.).
8. 2. 1849. smrt dr. Fr. Prešerna (86 l.).
8. 2. 1864. smrt V. St. Karadžića (71 l.).
9. 2. 1573. kmečki punt udušen pri Stubici
(362 l.).
9. 2. 1918. Rusija sklenila mir v Brest Li-
tovskem (17 l.).
13. 2. 1199. smrt Štefana Nemanje (736 l.).
14. 2. 869. smrt sv. Cirila (1066 l.).
15. 2. 1573. smrt Matije Gubca (362 l.).
19. 2. 1865. rojen Sven Hedin (70 l.).
19. 2. 1923. smrt dr. Iv. Tavčarja (121.).

BISTRE GLAVÉ IN PRIDNE ROKÉ

Fantje petarčki — to so tisti iz petega razreda — kar goré od veselja, ko pride na vrsto ura deških ročnih del. Takrat se razvnamejo kakor živ ogenj, ko delamo načrte, česa se bomo lotili v prihodnjih urah. Z vso vestnostjo so potem pri svojih delih, seveda bi se vsakdo rad postavil s svojim izdelkom.

Ptičje krmilnice

Ko se je začela bližati zima tudi hišam in ne samo v pratiki, smo se spomnili naših ptičic. Skozi vse leto so nam prepevale in varovale sadno drevje pred škodljivim mrčesom. Zima pa je tem našim drobnim pernatim prijateljicam najhujši sovražnik. Ne samo mraz, tudi pomanjkanje hrane grenita in uničujeta našim pevcicam življenje.

Zato smo sklenili v en glas: »Zdaj se bomo lotili ptičjih krmilnic!«

Mladi umetnakarji so se lotili vneto svojega posla. In ko je došla naslednja ura naših ročnih del, pa smo imeli pri nas pravcato mesto iz samih ptičjih krmilnic. Lica so žarela fantičkom, ko so kazali svoje izdelke in pripovedovali o težavah, ki so se jim stavliale pri delu, a so jih junaško premagali.

Pa je dejal Tonček: »Zdaj pa naše ptičice ne bodo več stradale. Koder je kak petarček, tam bodo imele svoj domek!«

Vsa narava je pod belo debelo odejo. Pa trosijo dobrosrčni učenčki pičo v krmilnice in lačna drobnjad čivka premražena okrog gostoljubnih hišic ter se hvaležno ozira na svoje mlade dobrotnike.

»Sram je naj bo!... Ali je to zima!? — so se jezili v letošnjih božičnih počitnicah Logarjevi otroci. Njihova domačija stoji v skriti dolini, ki je od šole najbolj oddaljeni kraj. Zato so Logarjevi otroci prepuščeni kar sebi in domači družbi. Oh, kako jih je jezilo, ker ni pa ni hotelo biti snega... Ko so se naveličali stikati za telohom in trobenticami, ki so že s prisojnih reber naznanjale pomlad, so se nato družno gnetli okrog jaslic, ki so bile postavljene pod križem v kotu velike sobe. Jaslice so bile iz lepenke.

Janezu, najstarejšemu iz družbe Logarjevih otrok pa je šinilo ob neki priliki v glavo. Radosten je poskočil in važno izrekel: »Meni pa papirnate jaslice niso nič več všeč, odkar sem videl tiste v cerkvi na Grmačah. Dajmo napraviti take tudi mi!« je povabil svoje mlajše sestrice in bratce.

Jaslice delajo

»Dajmo-o-o!« so tlesnili vsi radostni in srečni. Janez je odkazal vsakemu svoje delo. Vneto so nosili orodje, deščice, žeb-ljičke, nože in vse, kar se rabi za tako imenitno stavbo, kakor so jaslice. Dva pa sta šla celo na grbinsko žago po borovo lubje.

Janez si je namreč zamislil prav bogataške jaslice, ki so jih nato obložili s ploščicami iz borovega lubja, na streho pa so pričvrstili tudi prav tako opeko.

Logarjev Janez, njegovi bratci in sestrice, so zdaj nepopisno veseli nad uspešnimi jaslicami, tako tudi njihova mamica in oče.

»Logarjevi otroci so pa tiči!« pravijo tudi vsi sosedge, ki hodijo gledat imenitne jaslice.

Matevž in Cene sta navdušena prijatelja. Enega dobiš le redko samega, vedno tičita skupaj. Uganeta včasih takšno, da poje zato šiba po obeh. A tudi to ne ohladi tovarišije v samotnem hribarskem naselju.

Lani sta prvič videla smučarje. Neko nedeljo popoldne so na dolgih deskah pridričali s hriba Gradišča, ki leži nad vasico, koder sta Matevžek in Cenček doma. Ko so se na Matevžkovem domu ustavili le za toliko časa, da so popili skledo mleka, sta si oba fantiča pazno ogledovala

prečudne deske. Začudeno sta nato sledila oba podjetnim izletnikom, ki so tako hitro švigali v dolino, da se je za njimi kar kadilo.

Dan kasneje sta imela že tudi Cene in Matevž nekaj podobnega. Na skrivaj sta razdrla prazen sod. Vsak si je vzel po dve dogi. Na nje sta pribila jermenčke, kamor sta vtaknila noge.

»Ju-ju-ju!« sta nato vriskala na travniku za hišo in sta oponašala nedeljsko gospodo.

Pa je Matevžev oče videl razdejani sod in čudna vozača. In je snel izza bruna leskovko pa je bilo konec lepe vožnje. Sod pa so nato z največjo težavo zložili skupaj. Fantička pa nista odnehala. Pri mizarju sta čez leto zoblala deske, iz pločevine, starega železja in usnja sta si napravila potrebna stremena. Deske sta krivila na lestvi in smuči so dobile zaželeno krivine. Več mesecev jima je dalo krivljenje opravka. Zdaj pa so smuči že gotove! Matevž in Cenček se štejeta zdaj med najsrečnejše ljudi na svetu, ko smučata okrog hiš. Pridite še vi na Gradišče in lahko boste spoznali, kje sta fantiča doma. Pike okrog hiš vam bodo izdale njihova domova.

— nč —

Smuč delata

FRANCE BEVK:

BOJEČNIK IN PSOGLAVCI

Takole se začinja ta bajka, dragi moji: v starih časih je živel mladenič, ki so ga klicali za Boječnika. Ta pa je bil tako velik junak, kar že samo ime pove, da se skoraj ni upal iz hiše. Če je muha le brenčala mimo okna, je zacvilil in se skrnil pod odejo.

Pa ga je nekoč ščipalo v trebuhu tako zelo, tako hudo, da je le moral iz hiše, a ni pozabil vzeti sablje s seboj. Z njo je iz strahu mahal na vse strani, kakor da se bojuje s hudimi Turki in je pri tem po nesreči ubil tri muhe. In je bil tako ponosen na to, da si je dal v spomin na to imenitno dejanje napisati na sabljo: »To je Boječnikova sablja, s katero je posekal tri in šestdeset Psoglavcev.« Nato si je pripasal bridko orožje, si oprtal vrečo žita in ga odnesel v mlin.

Žito je bilo zmleto, naložil si je vrečo z moko in odšel domov. Če je dolgo hodil, kdo ve? Zgrešil je bil pot in prišel v čisto tuj kraj. Postal je truden, ustavil se je pod košatim drevesom, vrgel vrečo na tla, obesil sabljo na vejo, legel v senco in zaspal.

Nenadoma, kakor da so zrasli iz tal, je stalo nedaleč od njega sedem Psoglavcev, sedem bratov. Vihali so si brke in se pogovarjali, kdo neki je tujec, ki si je upal na njihovo zemljo. Psoglavci so bili namreč zelo hudi ljudje, hujši ko Turki; še ptice, ki so letele nad njihovo zemljo so morale pustiti po eno peresce za colmino, a štirinoge živali po en parkelj ali kopito.

Najmlajši izmed bratov se je slednjič priplazil čisto do spečega, si ogledal sabljo, se vrnil in povedal ostalim Psoglavcem, kaj je napisano na nji.

V tistem trenutku je Boječnik odprl oči in zagledal sedem bratov, ki so se mu približali in ga prosili, naj jim pokaže svojo strašansko moč. Ta pa je vzel sabljo in udaril z nogo ob vrečo, da se je dvignila moka v oblakih in skoraj zakrila Boječnika, sedem psoglavcev in košato drevo.

»Poglejte, tak sem«, jim je rekel. »Če le stopim na zemljo, se v celih oblakih dvigne prah.«

Psoglavci so mu verjeli — kdo bi mu ne bil verjel? in so ga prosili, naj ostane pri njih, ker še nikoli niso videli takega človeka kot je on. Svojo sestro mu bodo dali za ženo, a nji polovico vsega svojega premoženja za doto.

Boječnik se jim ni upal ugovarjati — kako tudi? — in je odšel z njimi, kamor so ga odvedli. Sezidali so mu hišo, mu dali sestro za ženo in tako je znanprej živel s Psoglavci.

Preteklo je nekaj časa — morda so bila leta, morda je bilo manj — ko se je prikazal v ondotnih gozdovih velik merjasec, hodil od časa do časa v vas in žrl ljudi. Psoglavci so sklenili, da pojdejo nadenj, poslali k Boječniku slà, naj se udeleži skupnega lova. Temu pa to kar nič ni dišalo, poslal jim je pošto, da ga ne bo. Njegova žena pa huda, vzela je palico in ga napodila iz hiše.

Boječnik je bežal, bežal, naravnost v gozd, tam je splezal na visoko drevo, da bi se skrtil. Bilo pa je — k sreči ali k nesreči — prav tisto drevo, pod katerem je imel merjasec svoje ležišče.

Medtem so bili odšli Psoglavci sami na lov, naleteli na merjasca in ga ranili. Ranjena zver je tekla, tekla naravnost na svoje ležišče, ki je bilo — kakor že veste — prav pod drevesom, na katerem je čepel naš junak in se tresel pred ženo. Ko je Boječnik zagledal merjasca, je od strahu padel z drevesa, zveri naravnost na hrbet in se je trdno zgrabil za ščetine. Pa se je ustrašil tudi merjasec, ko je začutil, da ga nekdo jaše in se ga drži za žive in za mrtve; bežal je, bežal in pribežal naravnost v vas k Psoglavcem. Ti so se bili že vrnili z lova, pomerili so nanj puške in ga ustrelili.

Boječnik pa se je delal, kakor da mu to ni po volji in jih je hudo zmerjal: »Zakaj ste ga umorili? Ali ne bi bilo bolje, ako bi ga bi lepo udomačil, da bi mi jedel iz roke?«

In Psoglavci so mu verjeli, da je govoril resnico.

Kmalu nato se je prikazala sovražna vojska, ki je hotela premagati in pobiti Psoglavce. Bratje so zopet poslali k Boječniku sla in ga prosili, naj jim pomaga, a jim je ta poslal isti odgovor kot prvič. In zopet je bila Boječnikova žena huda, pograbila je palico in moža napodila iz hiše.

Boječnik se je podal h konjski čredi Psoglavcev, da si izbere najpohlevnejšega konja, s katerim bi pobegnil. Konji pa mu niso pustili blizu, suvali so ga s kopiti. Slednjič je le našel kobilo, ki je bila zvezana na nogah. Dva krepelca ji je porinil v lakotnice, a ona je vse potrpehla in se ni zganila.

»Ta je zame!« je vzkliknil Boječnik, jo zajahal in odjezdil, a ne v smer, iz katere se je bližal sovražnik.

Psoglavci so to izvedeli, a so se spomnili na merjasca in so si mislili: »Bo že prišel, ko bo sila največja!« — ter so pogumno zgrabili sovražnika.

Boječnikova kobila je zaslišala streljanje in je bila na mah ko spreminjena. Okrenila se je in v polnem teku ko blisk drvela v smer, iz katere je prihajalo pokanje pušk. Boječnik se je iz strahu zgrabil za veje nekega hrasta, a kobila je tekla s tako silo, da mu je drevo ostalo s koreninami vred v rokah. Žival je planila v sredino sovražne vojske, pobijala sovražnike s kopiti; kar jih je nji ostalo, jih je potolkel Boječnik s hrastom, s katerim je od strahu mahal na vse strani, ali pa so jih pokončali Psoglavci.

Po končani bitki so zgrabili Psoglavci kobilo za uzdo in Boječnika med zmagoslavnim petjem odpeljali domov. Izbrali so si ga za svojega poglavarja in menda še danes živi med njimi, ako že ni umrl od strahu. S tem pa je bajke konec.

Napisal A. Čehov. Ilustriral Lj. Ravnikar.
Iz ruščine prevedel Alojz Gradnik.

ČUDESA DA NIKDAR TAKIH

Skoro na to je zopet vstopil neznanec in prinesel s seboj neko čudno stvar, podobno vratom ali še prej vislicam. Na prečki teh lesenih vešal je bil obešen zvonec in bila privezana pištola. S tega zvonca in pištole je visel motvoz. Neznanec je postavil vešala sredi sobe, dolgo je nekaj razvezoval in zavezoval, potem je pogledal na gosaka in dejal: »Ivan Ivanič, izvolite!«

Gosak je prikoracal k njemu in obstal.

»No,« je rekel neznanec. »Začnimo kar odkraja. Pokloni se!«

Ivan Ivanič je iztegnil vrat, se poklonil na vse strani in pritegnil eno nogo k drugi.

»Tako, bravo fant... Zdaj umri!«

Gosak je legel na hrbet in dvignil noge kvišku. Potem ko je napravil že nekaj podobnih, lažjih komedij, se je neznanec iznenada prijel za glavo in zavpil:

»Na pomoč! Požar! Gorimo!«

Ivan Ivanič je stekel k vešalom, zgrabil s kljunom za motvoz in pozvonil.

Neznanec je bil s tem zelo zadovoljen. Pogladil je gosaka po vratu in dejal:

»Ti si fant od fare, Ivan Ivanič! Zdaj si zamisli, da kupčuješ z zlatom in briljanti. Zamisli si, da si prišel v svojo delavnico in si zasačil v nji tatove. Kako bi ravnal v tem slučaju?«

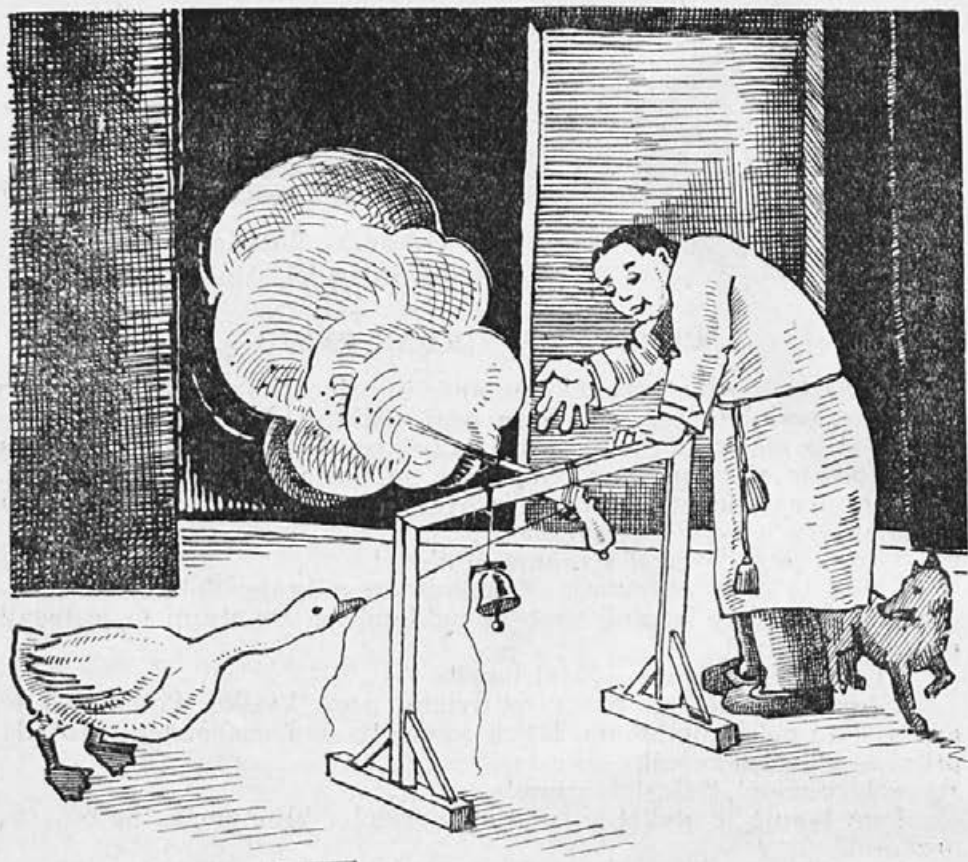
Gosak je zgrabil s kljunom drugi motvoz in potegnil. Bum! se je razlegel oglušujoč strel. Kaštanki je zvon za čudo ugajal, ali strel jo je tako vzradostil, da je jela tekati okoli vešal in lajati.

Robota Ivana Ivaniča se ni končala s streljanjem. Ves čas potem ga je neznanec gonil okoli sebe na motvozu in pokal z bičem; gosak pa je moral pri tem skakati čez ogrado in skoz obroč, prositi, t. j. sedeti na repu in mahati s krili.

Maló kasneje se je zaslíhalo kruljenje... Kaštanka je zarenčala, junaško se je postavila in za vsak slučaj se je približala gospodu. Odprla so se vrata in v sobo je pogledala neka starka. Nekaj je zamrmrala in napodila noter črno, prav grdo svinjo. Ne zmenivši se za renčanje Kaštankino, je svinja pomolila kvišku svoj rilec in veselo zakrutila. Po vsej podobi ji je bilo zelo prijetno, da je videla svojega gospodarja, mačka in Ivana Ivaniča. Približala se je mačku in ga zlahka sunila pod trebuh s svojim rilcem. Potem se je šla pogovarjat o nečem z gosakom. Kaštanka je takoj razumela, da renčati in lajati na takšna bitja — nima smisla.

Gospodar je zaklical: »Fedor Timotejič! Izvolite!«

Maček se je dvignil, leno se je pretegnil in se približal svinji.

»No, začeli bomo z egiptovsko piramido«, je povzel gospodar. Dolgo je nekaj pojasnjeval, potem je velel: »eden... dva... tri!« Ivan Ivanič je pri besedi: »tri« zamahnil s perotnicami in skočil svinji na hrbet... Ko se je on, držeč ravnovesje s perotnicami in vratom, učvrstil na ščetinastem hrbtu, je Fedor Timotejič, pust in len, z javnim nespoštovanjem in s takšnim izrazom, kakor da vse prezira in ne da niti počenega groša za svojo umetnost, zlezal svinji na hrbet. Potem je kakor nehote skočil na gosaka in se postavil na zadnje noge. Posrečilo se je to, kar je neznanec imenoval egiptovsko piramido. Kaštanka je zacvilila od navdušenja. Ali tisti hip je stari maček zazelhal, izgubil ravnovesje in se prekobalil z gosaka.

Ivan Ivanič se je zamajal in se je tudi zvalil na tla. Neznanec je zavpil, zamahnil z rokami in jel zopet nekaj pojasnjevati.

Potem ko se je ves čas mučil s piramido, je neutrudljivi gospodar pričel učiti Ivana Ivaniča jahati na mačku. Nato je učil mačka, pušiti in še druge podobne umetnije.

Učenje se je končalo s tem, da si je neznanec otrl znoj s čela in šel ven. Fedor Timotejič je grdo hrknil, legel na blazinicco in zamižal. Ivan Ivanič se je primajal h koritcu, svinjo pa je starka odpeljala. Vsej tej množici novih vtisov se je imela Kaštanka zahvaliti, da ji je minil dan skoro neopaženo. Zvečer pa ji je že bilo poslano na blazinicco v sobi z umazano slikarijo. Prenočila je v društvu Fedora Timotejiča in gosaka.

(Se nadaljuje.)

Pravica

NOVOLETNO VOŠČILO MLADEMU KRALJU

Dragi mi kralj!

Vsi smo doma, starši in otroci. Sedimo pri mizi in se pogovarjamo. Začnemo pogovor o Tebi, kako moraš biti nesrečen, ker si izgubil svojega ljubega očeta na tako nepričakovan način. Mi smo vsi veseli o praznikih, ker imamo poleg sebe vedno naše starše, Ti pa si žalosten. Komaj so se začela Tvoja mladostna leta, Ti je umrl oče in sedaj si Ti kralj. Nobene mladosti nimaš, ampak večne skrbi. Zato se nam pa Ti smiliš in mi vsi Te imamo radi. Vsi smo sklenili, da Te branimo in varujemo, da Te ne bi doletela kakšna nesreča.

Srčno Te pozdravljajo

slovenski učenci

II. razreda višje narodne šole
v Litiji.

ZAPLAKALI SO ZVONOVI

Zaplakali so zvonovi
v daljno širno plan:
zaplakali slovenski so domovi,
ko legel v grob je mili naš vladar.

Zaplakala so tudi srca naša,
zaplakala kot še nikdar.
Zasekana je rana v srca naša,
zaceljena ne bo nikdar.

Micka Plut, višja nar. šola v Semiču.

PREDRAGI „NAŠ ROD“!

Tudi v naše samotno mesto so zablodile Tvoje vrstice. Mi prekmurski tovariši se še malo oglašamo v Tebi. Boječi smo še, toda ko dorastemo, se bomo tudi mi opogumili. Takrat bomo tudi mi pisali pesmi o sanjajočih topolih ob prašnih cestah, o pobliskavanju žita ob svitu mesečine. Pisali bomo o poletnih večerih napolnjenih z žabjim regljanjem, pisali bomo o krasni veliki ravnini, kjer je vsaka gruda napojena s kmetiškim znojem in s krvjo, ki je brizgala pod valpetovim bičem. Pisali bomo povest o človeku, ki je iskal pravice in čigar kosti leže v ječi ne vem katerega

gradu. Pisali bomo, in Ti, preljubi »Naš rod«, bčš nosil ta naša pisma v svet, da bodo ljudje vedeli za krivice, ki so se nam godile, da bodo zvedeli, da na severni strani države prebiva narod, ki je tudi imel svoje junake, o katerih smemo peti šele sedaj v svobodi.

Napisala Peterka Milica, učenka
II. r. viš. nar. šole v Murski Soboti.

BELI METULJČEK

Jaz sem metuljček — sneguljček,
bel sem kakor sneg.
Na vrtu rad sedim,
sončim se na njem in spim.

Jelka Vuk, uč. V. razr. pri Uršulinkah.

MOJE POTOVANJE V TRST

Kot štiriletnega dečka me je nekoč ate vzel s seboj v Trst. Zgodaj zjutraj sva se odpeljala z brzovlakom. Dasiravno sem bil še majhen, mi je danes še živo v spominu, ko sem prvič zagledal morje. Pocukal sem ata za rokav in ga začudeno vprašal: »Kaj je ta velika voda?« Oče se je nasmehnil in mi dejal: »Dragi sinko, to je morje — Jadransko morje.« Kmalu smo bili v Trstu. Ko sva šla mimo stroja, sem zaklical na glas: »Ate, poglej, kako velik stroj!« Začudeno so naju gledali ljudje, ker sem tako glasno govoril slovensko. Mesto je zelo veliko. Ob cbali sem videl več velikih parnikov, ki so odpluli v daljne kraje. Tudi hidroplan sem videl, ko se je ravno dvignil v zrak. Peljal sem se tudi s parnikom, pa se nisem prav nič bal, da bi padel v morje. Tudi drugih stvari sem mnogo videl, a bil sem le vesel, ko sem bil zopet doma.

Vabič Ahil,

učenec V. razr. nar. šole v Žaleu.

PTIČKI IN ZIMA

Ptički smo utihnili,
kaj bi v zimi peli,
saj je mraz,
in zebe nas!
Poletimo v topli kraj,
zima naj bo sama zdaj.
K vam spet pridemo takrat,
ko povrne se pomlad!

Jelka Vuk, uč. V. razr. pri Uršulinkah.

MOZAIK

Sestavil Edo.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65
66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78
79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91
92	93	94	95	96	97	98	99	100	101	102	103	104
105	106	107	108	109	110	111	112	113	114	115	116	117
118	119	120	121	122								

Vodoravno: 1. proizvod gorenja, 4. sanje, 7. pamet, 8. osebni zaimek, 10. vzgajališče, 14. čutilo, 16. število, 18. žensko ime, 20. začimba, 21. pomožni glagol, 22. kesanje, 24. reka v moravski banovini, 27. stik dveh ploskev, 29. prislov časa, 30. mesto na Gorenjskem, 32. pijača, 33. pretep, 35. prevozno sredstvo, 36. del živali, 38. hrast, 39. moško ime, 41. posoda, 43. egiptsko božanstvo, 44. okrajšava za »delniška družba«, 46. predlog, 48. sočivje, 50. del glave, 52. del noge, 54. sorodnik, 56. domača žival, 59. padavina, 62. moško ime, 65. žensko ime, 68. pijača, 69. obseg, 70. reka na Češkem, 71. predstojnik samostana, 72. jestvina, 74. prevozno sredstvo, 77. oziralni zaimek, 79. Slovan, 82. predlog, 84. živalski glas, 85. ploskovna mera, 87. svetopisemska oseba, 89. stara dolžinska mera, 91. vpitje, 92. vprašalni zaimek, 94. glas, 96. lovec, 98. cunja, 102. najlepši zimski praznik, 105. veznik, 107. strd, 108. glasbilo, 110. največji morski sesalec, 111. osebni zaimek, 112. kaznjivo dejanje, 114. bitka, 115. glas, 117. tekočina, 118. svetopisemska oseba, 119. brez obutve, 120. pouk, 121. ilovica, 122. sestavni del človeškega telesa.

Navpično: 1. del hiše, 2. veznik, 3. osebni zaimek, 5. pesnitev, 6. mutast, 8. pesnitev, 9. predlog, 11. del kolesa, 12. orožje, 13. južna rastlina, 15. žival, 17. premikanje vode, 18. žensko ime, 19. pobalin, 22. žival, 23. mlečni izdelek, 25. egiptsko božanstvo, 26. boleštni vzklik, 27. suženj, 28. drevo, 30. prislov kraja, 31. skala, 33. del sobe, 34. svetopisemska oseba, 35. predlog, 37. veznik, 38. predlog, 40. prislov časa, 41. rečnik, 42. osebni zaimek, 44. pritrtilnica, 45. okrajšava za akademični naslov, 47. pomožni glagol, 49. sorodnik (množ.), 50. pôt, 51. prevozno sredstvo, 52. žensko ime, 53. truplo, 54. značka, 55. kožni izpuščaj, 57. osebni zaimek, 58. število, 59. pokoljenje, 60. predlog, 61. pomožni glagol, 63. osebni zaimek, 64. predlog, 66. pesnitev, 67. egiptsko božanstvo, 73. vzklik, 75. osebni zaimek, 76. kazalni zaimek, 78. igralna karta (rimski denar), 80. nada, 81. ptica ujeda, 82. ... je dobro za oči, 83. veznik po Prešernu, 85. isto kot 83. navpično, 86. Jadranski otok, 87. del dneva, 88. osebni zaimek, 90. proizvod ognja, 91. čut, 93. plač, 94. moško ime, 95. žensko ime, 97. jeza, 98. orožje, 99. najskrajnejša zemeljska točka v morju, 100. veznik, 101. naplačilo, 103. gozdni sadež, 104. del roke, 106. neumen, 108. ptica pevka, 109. veznik, 111. Jadranski otok, 113. predlog, 114. pomožni glagol, 116. časovna okrajšava, 117. prislov časa.

Cicibančki, pozori!

„Naš rod“ vam v novem letu prinaša „Pravljico“ na 127. strani. Ta pravljica nima besed, pa vendar vse pove. Kdo izmed vas bi znal tudi z besedami povedati vse, kar je v tej pravljici narisano? Poizkusite! In če se vam bo zdelo, da je vaša pravljica v besedah ravno tako lepa, kakor ona v slikah, pošljite jo na uredništvo „Našega roda“. Uredništvo bo vse prečitalo in najlepšo pravljico tudi natisnilo. Pa še več! Tudi z lepim darilom bo obdarovan tisti, ki bo znal najlepše opisati sliko. Tekmovati pa smejo le „Cicibančki“. To so naročniki „Našega roda“ iz prvega, drugega ali tretjega razreda.

Na delo! Ali sami, brez tuje pomoči!

MAGIČNI KVADRATI

(Kuzmin Nikolaj, Maribor.)

I.

1	2	3
2		
3		

1. Naš oče.
2. Del obraza.
3. Domača žival.

II.

1	2	3
2		
3		

1. Del obraza.
2. Del obraza.
3. Riba.

III.

1	2	3
2		
3		

1. Ptič.
2. Del obraza.
3. Riba.

IV.

1	2	3
2		
3		

1. Žensko ime.
2. Del obraza.
3. Vzklik.

V.

1	2	3
2		
3		

1. Žuželka.
2. Sanje.
3. Žensko ime.

VI.

1	2	3
2		
3		

1. Orožje.
2. Žuželka (tožilnik).
3. Del.